

IZR. TANÜGYI ÉRTESEITŐ

Felelős szerkesztő: Stern Ábrahám.

Megjelenik minden hó 1-én. — Kiadja az „Orsz. Izr. Tanító-egyesület.” — Előfizetési ár: nem tagok számára egész évre 4 korona. — Az egyesület tagjainak díjmentesen jár. — Az előfizetési pénzek és tagsági díjak Győri Adolf egyesületi pénztárhoz, VI. Eötvös-utca 6. szám, küldendők. A szerkesztőség címe: VII., Wesselényi-utca 44.

Tartalom: Az emancipáció 40 éves fordulóján. Irta: *Dr. Braun Salamon.* — Az élő beszéd az iskolában. Irta: *Dr. Szegő Arnold.* — Hogy tanítsuk a testgyakorlást? Irta: *Barna Jakab.* — Az államsegély. Irta: *Rusticus.* — Hitoktatási szaktanácskozmány a pesti izr. hitközség rabbinatusa és vallásoktatási testülete között. Irta *Dr. Fényes Mór.* — Hozzászólások a „Programpontokhoz”. Irták: *Neumann Vilmos Horovitz Mór, Lantos Simon és Székely Adolf.* — Kisebb közlemények. Közli: *Rózsa Ede.* — Tárca: *Kiss József.* Irta: *Csukási Fülöp.* — Egyesületi élet. — Nekrológ *Mendl Lajos.* Irta *Málnai Mihály.* — Könyvismertetések. — Hírek iskoláink életéből. — Vegyesek. — Hirdetések.

Az emancipáció 40 éves fordulóján.

1840. március 31-én tárgyalta a magyar főrendiház a tekintetes Karok és Rendek üzenetét és felirati javaslatát, melyben ezek a zsidó türelmi adó megszüntetését, valamint annak a kimondását kérték, hogy a zsidók a nem nemesek polgári jogaiban részesüljenek.

A kérdéshez egy sápadt fiatal ember szólott. Szíve egész melegéve pártolta a feliratot. Sorra vette a kifogásokat mind, melyeket a konservatív főrendek emeltek és melyek akkor németországi röpiratok nyomán közszájorforogtak. „Bátran merem mondani, — így fejezte be beszédét *Báró Eötvös József,* mert hisz ő volt az a bátor fiatal ember, — nincs ok, mely minke a Karok és Rendek kívánatainak megtagadására birhatna, nincs semmi ok mely minket egy oly törvény alkotásától visszatartóztathatna, melyet százezerünk felvilágosodottabb szelleme kíván, melyet nemzetiségünknek érdeke megenged, melyet ezreknek áldása fog követni.” A lelkes szónoklat, amint Eötvös 27 évvel később 1867 dec. 24-én fiához írt levelében említi, „*méltóságos kollégáim között nagy botrányt okozott*”. A méltóságos főrendek csak nagy megszorításokkal fogadták el ugyan a törvényt, nem is csoda, hisz akkor Magyar ország lakossága $\frac{19}{20}$ -ának semmiféle politikai joga nem volt. De a zsidó emancipációjának kérdése ezután sem került le a napirendről és mindaddig kísértett, míg csakugyan valóra nem vált 27 évvel később.

Igaz, a zsidóság helyzetének javításával foglalkozott már II. József is de törekvése lényegében nem sokat lendített a magyar zsidóság sorsán, his egyéb újításai is megtörték a nemesség ellentállását. Az 1790. és 1825 országgyűlés meg akarja engedni a földművelés, kereskedelem és ipar fejlesztését.

meg akarja engedni, hogy a bányavárosokat kivéve, szabadon lakhatnak bárhol az országban, házakat is szerzhetnek, de valamely város házainak csak századrésze lehet zsidókézen; de az országgyűlés egyúttal a papok magasabb műveltségét, valamint a rendes anyakönyvvezetést kívánta a zsidóktól. Mindez azonban törvényerőre nem emelkedett, csak 1840-ben, és akkor is csak részlegesen. A kor felvilágosodott férfiai azonban nem nyugodtak.

Maga *Eötvös* még 1840-ben egy ragyogó essayben szállt síkra eszméinek megvalósításáért. Felejthetetlenek a szavak, melyekkel a zsidóság szenvedéseit lefestette: „Az örök zsidó nem képzelet, ő él és szenved Nézd a setét, halvány arcot nézd szenvedéseit s rá fogsz ismerni Ha szívébe nézhetnének ha sejdítenők az érzeményeket, melyek keblét kínozza átrezgik, talán becsülnünk kellene, kit oly hidegen megvetünk. Talán épen gyermekeire gondol, vagy nejére, kik távol tőle, a város legsetétebb utcájában éheznek, kiknek egyetlen reménye ő, a reménytelen, — ő, kitől a társaság mindent elrabolt, csak a szeretetet nem E kebel lángolón tudna szeretni egy hazát, az emberiségnek akarna élni ő is de ki gondol arra, hogy neki is lehetnek érzeményei, melyek őt a pillanatnyi élet porkörén túl emelnék?” És így *Eötvös* nem elégedett meg a rágalmak megcáfolásával, hanem rokonszenvet akart ébreszteni egy elnyomott faj iránt.

És bár nem sokkal ezután hatalmas események rázkodtatták meg a magyar államiságot, az emancipáció eszméje felszínen maradt. Az alkotmány helyreállításának és a király megkoronázásának esztendejében 1867 dec. 22-én egyhangúlag szavazta meg a képviselőház a zsidók egyenjogusítását; dec. 23-án elfogadta a főrendiház is, csak négyen szavaztak ellene és dec. 27-én szentesítette a király e törvényt, mely rövid két paragrafusban kimondja, hogy az ország izraelita lakosai polgári és politikai jogok gyakorlásában egyenlők az ország keresztény lakosaival.

Eötvös, aki akkor vallás- és közoktatásügyi miniszter volt, a maga elveinek diadalát látta e törvényben. De nem szólalt fel mert nem fér össze nézeteimmel, hogy nagy kérdések közé parányi személyemet vegyítsem; másodsor, mert igen nevetségesnek tartanám, ha azt, mit végre is csak a mindig terjedő világosság és a közvélemény hatalma vitt véghez, magamnak tulajdonítanám. Ugyis az egész szavazás nem meggyőződésnek eredménye, hanem csak azon félelemnek, mely urainkat megszállta, hogy a közvélemény által ne tartassanak annak, miknek őket jobb ismerőseik tartják, obscurans, mindenben hátramaradt úri embereknek.“

Nem érdemek jutalmazásáról volt szó, hanem egy égbekiáltó igazságtalanságot szüntetett meg ez a törvény 40 évvel ezelőtt. Minden pálya megnyílt ezáltal a zsidóság számára, a közélet kérdései ezentúl őt is illették, az alkotmány áldásai ő rá is kiterjedtek. Lejárt evvel a zsidó privilégiumok kora, az a kor, mely egyeseknek szabadságokat, jogokat adott, hogy a nagy tömeget megfoszthassa legelemibb szabadságától és jogától. Megszűntek a külön kedvezmények, melyek mindig csak az egyeseknek kijártak és mégis az egész zsidóságot tették gyűlöletessé polgártársaik előtt.

Az emancipacionális törvény, amidőn minden pályát megnyitott a

törekvő fiatalság számára, átalakította végeredményében a zsidóság társadalmi viszonyait. A ghetto kisszerű szelleme szünőfélben, a zárkózottság, a külső formák megvetése átalakulófélben és a kicsinyes viszonyokból kikerült zsidóság, ideális lelke egész hevével a százados elmaradottság nyomait alig egy nemzedék alatt teljesen eltünteti.

És ami még sokkal csodálatosabb, ugyanakkor amikor önönmagát műveli, amikor a maga lelkét megtelíti a modern gondolkodás eszméivel, amikor küzdenie kell az új életviszonyok súlyos anyagi gondjaival, ugyanakkor bele tud olvadni nyelvileg, gondolkodásban a magyar fajba, tudja azt új eszmékkel gazdagítani és tudja a haza közgazdasági viszonyait modern alapokra fektetni. Úgy hogy ma, 40 évvel e törvény hozatala után, büszkén vallhatjuk, hogy a magyar törvényhozás nem érdemtelennek adott jogot és kötelességeket. Szellemével, testi erejével egyaránt dolgozik a zsidóság a magyar haza javának felvirágoztatásán. Iskoláink magyar műveltséget terjesztenek, a nemzetiségi vidékeken meg egyenesen végvárai a fenyegetett magyarságnak. Íróink a magyar nép gondolatvilágában élnek, szeretettel tárják fel a nép mélyleges lelkületét és megegyeztetik a nyugat felvilágosító eszméivel. Művészeink a magyar nép anyagi javát és haladását mozdítják elő. Minden téren akár mint orvosok, ügyvédek, kereskedők vagy iparosok nemcsak a maga, hanem a közösség javára dolgozik a zsidó ember. Így mélyült el a magyar nép értelmi és érzelmi világa a zsidó szellem befogadása által és nyert az irodalom és művészet tárgyban és tartalomban egyaránt. De meghatározódtak az anyagi javak is nagyszabású vállalatok létesítése által, melyek nemcsak egyesek, hanem egész néposztályok megélhetését biztosították.

Ujra bebizonyosodott az a régi tétel, hogy a szabadság és jog a leg-erősebb kapocs, mely embert hazájához köt, mert a hazaszeretet — *Eötvös* szavaival élve — „az embernek ragaszkodása azon helyhez, melyen magát boldognak, azaz szabadnak érezheti, . . . melynek története *dicsőségünk*, virágzása *boldogságunk*, jövője *reményünk*.”

Dr. Braun Salamon.

Az élő beszéd az iskolában.

(Két közlemény.)

Az a kérdés, amellyel foglalkozni akarunk, első pillanatra talán kissé elméletinek tetszik, de valójában nagyon is gyakorlati érdekű és mélyen belevág a tanító mindennapos munkájába. A beszéd a tanítás legfőbb eszköze, sőt egyik fontos célja is, azért e kérdés méltán számot tarthat minden pedagógus tudományos érdeklődésére. E rövid cikk keretében természetesen nem lehet szó ama hipotétikus értékű fejtegetésekről, amelyek az emberi beszéd eredetére és mivoltára vonatkoznak. Csak néhány főbb szempontot akarunk megjelölni, amelyek a kérdés gyakorlati oldalát megvilágítják s amelyeket a tanító, ha a maga tapasztalataival megszerzi, az iskolában talán sikerrel alkalmazhat.

A beszéd az emberi elmének legcsodálatosabb alkotása. Egy hangokból álló páratlan remekmű, mely évezredes lassú fejlődésen ment keresztül, folyton lépést tartva az emberi művelődéssel, amelynek — úgyszólván — okozmosza. De a nyelv nem csupán az emberi szellem már meglévő alko-

tásainak hirdető oszlopa, hanem egyúttal meg sem született gondolatok és érzések bábája, a haladás hatalmas emeltyüje s a nagy kulturális világforgalomnak legfőbb vezető idege, amelynek megbénultával az emberiség egyszerre a tehetetlen siketnéma állapotába sülyedne vissza

De ne felejtjük el, hogy a nyelv ama tökéletes kivirágzása, mely a nagy költők, írók és szónokok műveiben előttünk áll, voltaképen a gyermeki nyelv primitív formájára vezethető vissza. Ezért, de még egyéb okokból is, a gyermeki nyelv természete méltán érdekelhet minden gondolkodó embert, első sorban persze a tanítót, akire az a nevezetes feladat vár, hogy a gyermek beszédét irányítsa, fejlessze, gazdagítsa s akinek hatása e részben — tekintettel arra, hogy nap-nap után órákon át érintkezik a gyermekkel — majdnem döntőnek mondható.

A gyermeki beszéd keletkezésének és fejlődésének alapja: az utánzás. A gyermek utánozza ama hangcsoportokat, szavakat, kifejezéseket és mondat-szerkezeteket, amelyeket környezetétől hall. Mikor az iskolába kerül, többet magával figyelni kénytelen a tanító szavára, ki a maga tekintélyével, amely a szülőkénél kétségtelenül nagyobb, ezt a figyelmet állandóan ébren tartani igyekszik. Ez igen fontos momentum, amelyet nem szabad szem elől tévesztenünk. Igaz ugyan, hogy a lelkiismeretes tanító a gyermek beszédét állandóan ellenőrzi és javítja, de nem tudom, vajjon ez a javító munka pedagógiai tekintetben felér-e azzal a hatással, amelynek a gyermek nyelve az utánzás ösztöne révén a tanító részéről szakadatlanul ki van téve.

Ez okból mindenekelőtt *a tanító beszédét* vesszük vizsgálat alá.

A mondottakból kifolyólag a tanítónak arra kell törekednie, hogy lehetőség szerint jól beszéljen, mert hisz az ő beszéde elevenen ható példa, amelynek minden fogatkozása a gyermekek nyelvében sokszorosán felburjánzik. De a beszédnek ezt a műgondját a tanítótól más címen is megkövetelhetjük.

A beszéd tudvalevően a tanítás legfőbb eszköze, amelynek híján a szemlélet is veszít pedagógiai értékéből. A tanítás ugyanis velejében nem egyéb, mint bizonyos gondolatok, ismeretek és érzések közlése, már pedig e közlés másképp, mint nyelvbéli úton el nem képzelhető. A szavak ama közlekedő edények, amelyeken át a tanító lelkének tartalma a gyermekebe árad. Ebből világosan következik, hogy a beszéd kvalitása közlekedő érinti a tanítás eredményességét, ami triviálisan szólva annyit tesz, hogy csak az tud jól tanítani, aki egyúttal jól is beszél.

Ha a beszéd és gondolat viszonyát a közlés szempontjából tisztán akarjuk látni, figyelemmel kell lennünk a következőkre:

Tapasztalati tény, hogy a legtöbb gondolkozó egyén a maga gondolatait mind addig nem látja tisztán, amíg azokat a nyelvbéli kifejezés segítségével nem konkretizálta. A levegőt — úgy-e bár — csak akkor látjuk, ha bizonyos távolságról szemléljük. Így vagyunk a bennünk szunnyadó gondolatokkal is, mely csak akkor válik szemünknek láthatóvá, ha azt az élő, vagy írott szó bizonyos távolságra vetíti ki. Ily távolságból a gondolat már megvizsgálható objektumként tűnik fel előttünk, amelynek tartalmi értékét, igazságát könnyen megmérhetjük. Másszóval a gondolat nyelvbéli tükörképe előnyösen hat vissza magára a gondolkozó egyénre, amit kifejezhetünk ilyen módon is: a beszéd hathatósan ellenőrzi és korrigálja a gondolatot.

De a nyelv és gondolat viszonyának van egy másik oldala is, amely a beszédet színleg káros hatásúnak mutatja.

Gyakran megtörténik ugyanis, hogy a nyelvbéli kifejezés kiforgatja, eredeti mivoltából kivetkőzteti a gondolatot. Ez akkor áll elő, mikor a beszélő nem képes szóval kifejezni mindazt, amit gondol, vagy legalább nem úgy, ahogy gondolja, más szóval nem képes gondolatainak nyelvbéli aequivalensét

adni. Ennek ezután az a következménye, hogy a hallgató meg nem érti a beszélőt, vagy — ami még ennél is rosszabb — félreérti. A nyelv, a közlés és megértetés e hatalmas eszköze, tévedések forrásává válik s a helyett, hogy közelebb hozná az embereket, eltávolítja őket egymástól.

Aki a félreértés e veszedelmét el akarja háritani, annak *szabatosságra* kell törekednie, vagyis arra, hogy gondolatai és szavai teljesen fedjék egymást. Szabatosság pedig *tudatosság* nélkül el nem képzelhető. A tudatosság kezdetben fárasztólag hat a beszélőre, de később, ha hosszabb gyakorlat támogatja, már alig jár nehézséggel, sőt a beszéd folyamatosságát sem akasztja meg.

Fentebb azt állítottuk, hogy csak az lehet jó tanító, aki jól tud beszélni. Ezt korántsem úgy értettük, hogy a tanítókat a nagy szónokok sorából kell toboroznunk. A jó beszédnek elegendő biztosítéka az, ha a tanító mindig tudatosan beszél, ha mérlegeli a röpke szót, a gondolat és a nyelvbeli kifejezés viszonyát s ilyen módon szert tesz arra az átlagos szabatosságra, mely a közlő beszédnek legfőbb feltétele. Ami a szabatosságon felül van, a beszéd színe, lendülete, hangulatossága már művészi kvalitások, melyek a közlés és megértés munkáját nagyban megkönnyítik ugyan, de pedagógiai követelményekül csak bizonyos esetekben állíthatók fel.

A tanító általában beszéljen a *tudományos próza* stílusában, mert a legtöbb studium a stílusnak ezt a nemét köveleli meg. Attól ne tartson, hogy előadása így szárazzá és unalmassá válik, hiszen az élő beszéd a hang kifejező erejét, a gesztusok és a mimika élénkítő hatását egyaránt segítségül hívhatja. A beszéd ama stílusának, amely a *szépprózát* jellemzi s amely szinonimákkal, diszitó jelzőkkel, képekkel és hasonlatokkal ékes, főleg a vállalási, irodalmi és történelmi oktatás keretében van helye. Ha a gyermekkel erkölcsi eszméket vagy érzelmeket akarunk közölni, érzését és képzeletét kell mozgásba hoznunk, ezt pedig csak a beszéd elképzeltető és hangulatkeltő erejével érhetjük el.

Az imént említett *stíláriis szempontokon* kívül figyelmébe ajánljuk a tanítónak a beszéd belső *szerkezeti sajátosságait*, amelyek az előadás különböző nemei szerint módosulnak.

A retorikai elmélet az előadásnak három nemét szokta megkülönböztetni :

1. A szűkebb értelemben vett *közlő*,
2. *az értekező*,
3. *a rábeszélő előadást*.

A közlő előadásnak három esetben van helye: a *leírásban*, *az elbeszélésben* és a *jellemzésben*, vagyis olyankor, mikor a közlés anyaga (valamely tárgy vagy természeti tünemény, történet, emberi jellem) adva van. Az értekező előadás akkor nyer alkalmazást, ha fejtegetés, okoskodás útján akarunk valamely erkölcsi tételhez, vagy tudományos igazsághoz eljutni. Ez esetben tehát a közlés anyaga nincsen adva. A rábeszélő előadás a szónoki és politikai irodalom termékeiben található fel és az előadás két első kategóriájával szemben az a célja, hogy a hallgató vagy olvasó akaratát bizonyos irányban megindítsa.

Ha figyelmesen vizsgálódunk, a tanító beszédében az előadásnak mind a három típusát megtaláljuk. Legnagyobb szerepe van a közlő előadásnak, kisebb az értekezőnek, legkisebb a rábeszélőnek, mely csak iskolai ünnepek alkalmával jut szóhoz.

Érdekes és hálás feladat volna az oktatás egész anyagát e szempontból vizsgálat alá venni és az előadás különböző nemei szerint csoportosítani. Azt hiszem, ezzel nagy szolgálatot tennénk a gyakorlati tanításnak, főleg, ha a tanító figyelmét felhívjuk ama lényeges eltérésekre, amelyeket az előadás egyes típusai hangban és szerkezetben mutatnak.

Mi e feladatnak csak alapvonalait akarjuk megrajzolni.

Vegyük először szemügyre a közlő előadás egyes fajait.

A *leírás* tudvalevően kétféle lehet: az egyiket tudományosnak vagy szakszerűnek, a másikat költőinek szokás nevezni. A kétféle leírás lényegesen különbözik egymástól. Ha valamely dolgot vagy tárgyat szakszerűen akarunk leírni, teljes pontosságra és részletességre törekszünk. A költői leírásnak sem pontosnak, sem részletesnek nem kell lennie. A költő a dolognak vagy tárgynak csupán ama vonásait tünteti fel, amelyek az ő szemében a legjellemzőbbeknek látszanak, vagy reá a legnagyobb hatással voltak. A szakszerű leírás teljes objektivitásával szemben a költői leírásban a szubjektív ítélet és érzés lesznek irányadók. Ama néhány vonás alapján, amelyet a költő sajátos egyéni világításban mutat be, a hallgató vagy olvasó a tárgy egész képét fantáziája segítségével könnyen megalkothatja.

A leírások ez eltérő természete magával hozza a hang és a szerkezet különbözőségét. A szakszerű leírás hangja nyugodt és tárgyilagos, stílusa a tudományos prózáé, tisztán az értelemhez szól, kimért és szabatos, kerüli a szinonimákat, amelyek a terminusok tisztaságát könnyen megzavarhatják. Szerkezete igen egyszerű, mert a leírandó tárgy természetes rendjét követi. Ezzel szemben a költői leírás legfőbb jellemvonása a szubjektivitás. Az érzésre és képzeletre kívánván hatni, szemléletesnek és hangulatosnak kell lennie. Szerkezete rendszeren a következő: először a hatást tüntetjük föl, amelyet valamely dolog vagy tárgy reánk gyakorolt, azután a jellemző vonásokat rajzoljuk meg, kerülve minden pontosságot és részletességet. A követendő sorrendet a kifejtett hatás mértéke szabja meg.

Ezek előre bocsátása után már most azt kell vizsgálnunk, hogy a leírás e két formája az alsófokú oktatás minő területein nyer alkalmazást?

A természetrajzi tanítás a szakszerű leírást egy pillanatra sem nélkülözheti. Ez a studium a tanítótól nagyfokú pontosságot és szabatoságot követel, de a beszéd művészetét nem igényli. Helye van a szakszerű leírásnak a mértantánnak keretében is, bár jelentékenyen kisebb mértékben. Az ú. n. költői leírással leginkább az irodalmi oktatás széles területén találkozunk, de a földrajz tanításánál is gyakran kínálkozik rá alkalmunk, hogy valamely érdekes természeti táj vagy város képét a gyermekek lelke elé varázsoljuk. Ilyenkor — mint fentebb említettük — az éreztetés és elképzeltetés eszközeihez kell folyamodnunk.

A közlő előadás második faja, az *elbeszélés*, valamely történetet ad elő. A történet lehet valóban megtörtént vagy csupán képzelt. Az első esetben az elbeszélést történetinek, az utóbbiban költőinek nevezzük. A történetírás tudvalevően nem csupán adatokon épül fel, hanem bizonyos következtetéseken is, amelyek az adatokhoz fűződnek. A tanítás alsó fokán mi csupán e következtetések eredményét közöljük a tanulóval, ami annyit jelent, hogy a történelmi oktatás keretében az értekező előadásnak helye nincsen. A történelmi elbeszélés hangja általában olyan, mint a szakszerű leírásé. Stílusának szabatosága ellenben már tágabb határok között mozog és némi színezésnek ad helyet. Szerkezetét az események időbeli egymásutánja állapítja meg. A kronológiai sorrendet csak akkor bontjuk meg, ha az eseményeket és intézményeket bizonyos eszmék szerint csoportosítjuk, avagy a fejlődés szempontjából vizsgáljuk.

A költői elbeszélés a képzelet alkotása, bár többé-kevésbé a valóság alapján áll. Emberek küzdelmeit, lelkiállapotát rajzolja s ezért szemben a történelmi elbeszéléssel, mely főleg értelmünket foglalkoztatja, érzésünkre és képzeletünkre van hatással. A tanító bibliai történetek, mondák és modern prózai vagy verses elbeszélések formájában találkozik vele. Az előadás hangjának itt tárgyilagosnak kell lennie a szubjektivitás némi árnyalatával. A költő vagy író ugyanis a maga életfelfogását, vallásos, naiv vagy humoros hangu-

latát átárasztja a történetre, melyet elbeszél s a tanítónak ügyelnie kell arra, hogy ezt a hangulatot érintetlenül hagyja. Reflexiónak, megjegyzésnek csak az elbeszélés reprodukálása után van helye — A költői elbeszélés megszerkesztése nem mindig könnyű feladat. Sok esetben a kronológiai sorrendet követjük, néha azonban a történetnek egy későbbi mozzanatát vesszük kiinduló pontul s innen tekintünk vissza a tovább történetekre (Retrospektív szerkezet). Bármint legyen is, az elbeszélésnek csak úgy van hatása, ha jól kikerekítjük, ha elejét, közepét és végét szerves kapcsolatba hozzuk.

A *jellemzésnek*, éppen mint az elbeszélésnek, két formája van: az egyik a történeti, a másik a költői jellemzés. Az előbbi a valóságon, az utóbbi a valószínűségen épül fel. Mindkettőnek egyetlen tárgya: az ember. A régi történetírás kissé túlozta ugyan a nagy egyéniségek történeti jelentőségét és a modern felfogás már nem tekinti a históriát fejedelmek és államférfiak arcképcsarnokának. Mindazonáltal a nagy egyéniségek olyan fokú kultusza, aminő a történeti igazságnak is megfelel, a tanítás alsó fokán igen helyes pedagógiai elvnek bizonyult. A tanító, ha történeti alakot jellemez, óvja meg szigorúan a tárgyilagosságot, hangban és felfogásban egyaránt. Hadd tanulja meg ebből a gyermek, hogy az elfogulatlanság azok megítélésében is kötelező, akik a monda és a költészet révén szívünket és fantáziánkat talán már meghódították. — A történeti jellemzés szerkezetét a históriai felfogás szabja meg. Először a történeti egyéniséget mutatjuk be azokban az alkotásokban és intézményekben, amelyekben kormányzati szelleme tükröződik. Azután megrajzoljuk az ember alakját ama vonásokból, amelyeket hiteles források őriztek meg számunkra. A jellemzés eme része színes, eleven, sőt hangulatos is lehet. Mondák a történeti jellemzéshez csak óvatosan használhatók fel, bár a monda is históriai dokumentum, de első sorban annak bizonyítására, hogy a nép története egyes alakjairól bizonyos korban hogyan gondolkozott.

A költő valamely történet keretében mutatja be alakjait, amint beszélnek és cselekesznek és szavaik meg tetteik által megismerteti őket. Ez a költői jellemzésnek legtermészetesebb s legművészebb formája. A jellemzésnek az a módja, midőn a költő maga mond véleményt a művében szereplő emberekről, már sokkal mesterkétebb s így művészi hatásra nem számíthat. Azért a tanító is, ha elbeszélést reprodukál, hallgassa el ítéletét a történet egyes alakjairól, mert az ítéletnek a gyermek lelkében kell megszületnie. Legfőleg a mesében alkalmazhat egy-egy szubjektív jelzőt, tekintettel arra hogy a mese amúgy is kevés súlyt vet a jellemzésre.

A költői jellemzés hangja, szerkezete az elbeszéléstől el nem választható s ezért külön megbeszélést nem igényel.

Miután így sorra vettük a közlő előadás egyes fajait, rátérhetünk az előadás másik nagy típusára.

Az u. n. *értekező előadásnak* az a célja, hogy okoskodás útján, úgyszólván szemünk láttára fejtsen ki valamely erkölcsi tételt, vagy tudományos igazságot. Itt tehát nem csupán egyszerű közlésről van szó, hanem elménknak bizonyos irányú bonyolultabb tevékenységéről, amely ítéletek, meghatározások és következtetések alakjában nyer kifejezést. A hallgató csak akkor fogad el valamely tételt vagy igazságot, ha bebizonyítjuk neki. A bizonyítás pedig csak az esetben mondható tökéletesnek ha meggyőző erejű, ha kétséget és ellentmondást meg nem tűr. Ez annyit tesz, hogy minden tapasztalatnak és ítéletnek, mely az okoskodás láncolatában szerepel, külön-külön igaznak és világosnak kell lennie, az egész gondolatmenetnek pedig a részek szerves kapcsolatán felépülnie. Az értekező előadás e sajátos természete stílus tekintében a legteljesebb szabatoságot, szerkezet dolgában pedig a bizonyítás világos és áttekinthető rendjét követeli. — Az értekező előadás-

nak klasszikus területe a fizika és matematika. A tanító beszéde e studiumok tanításánál igen szűkkörű és kimért. Aránylag csekély szókinccsel él, de ezzel annál tökéletesebben. Minden pontatlanság és ingadozás a szóhasználatban, a legcsekélyebb nyelvi inkorrekttség homályt vethet a bizonyítás világosságára. Az értekező előadás szerkezete szorosán összefügg a bizonyítás természetével. Más a rendje az induktív, más a deduktív okoskodásnak. Bármint legyen is, a szerkezetnek mindenesetre tökéletesnek kell lennie, hasonlónak az olyan épülethez, amelyet mestere a legnagyobb ökonomiával épített, amelyen nincs henye dísz, de minden köve, téglája helyén van. A tanító ne felejtse el, hogy az értekező előadásban nem az okoskodás eredménye a fő, hanem maga az okoskodás. Hiszen, ha a bizonyítás kulcsa a kezében van, magam is megnyithatom az igazság zárát. Lessing is nagyszerű vágyódásában nem az igazságot kívánta magának, hanem a hozzá vezető utat. Az igazságért való küzdelem új meg új munkára serkenti az elmét; az igazság teljes megismerése ellenben legtöbbször meghaladja emberi erőnket.

„. . . Vielleicht dort in Orions Grenzen
Muss ewig klar die Wahrheit glänzen.“

A *rábeszélő előadásnak* egyetlen formája : *a szónoki beszéd*. A tanítónak főleg nemzeti ünnepeken nyílik alkalma ilyen beszéd mondására. De vannak egyéb alkalmak is, amikor a tanító exhortációt intéz az ifjúsághoz. — A pedagógusok már régóta megfigyelték, hogy az iskolai szónoklatok többnyire hatástalanul hangzanak el. Mi az oka ennek? Kétségtelen, hogy az ünnepi alkalomnak évről évre való ismétlődése megfosztja a beszédet az újság ingertől. De másfelől nem tagadható, hogy a tanító is hibás abban, ha a gyermekek érdeklődés nélkül, vagy éppen unottan hallgatják. Mert a gyermek a maga naiv kíváncsiságával és fogékony kedélyével kitűnő hallgatóság, amelynek figyelmét érdemes lekötni. A beszédnek mindenekelőtt rövidnek kell lennie, mert a hosszadalmas iskolai ünnepély a gyermek részéről bizonyos fokú értelmi és erkölcsi energiát követel, amelyből az ének és szavatok mellett a beszédnek aránylag csekély rész jut. Azt se feledjük el, hogy a gyermek némi esztétikai várakozással tekint az ünnepély elé, amelyet minden áron ki kell elégítenünk, különben a gyermeket hasonló ünnepélyekkel szemben fásult közömbösség fogja el. Ezért kívánatos volna, ha a tanító művészi kvalitások nélkül ünnepi beszéd mondására nem vállalkoznék. Ez persze ideális óhajlás, amelyet a gyakorlatban úgy értelmezünk, hogy a tanítónak lehetőleg művészi hatásra kell törekednie. A szónoklat művészi hatást csak úgy érhet el, ha a hallgató értelmét és érzését bizonyos cél irányában meg tudja mozgatni. Ehhez képest minden szónoklatnak van értelmi és van érzelmi tartalma. Az előbbi vagy fejtegetésekből, vagy egyszerű ismeretetésből áll. A fejtegetést lehetőleg rövidre kell fognunk és klasszikus példákkal megvilágítanunk. Mindenféle absztrakció óvatosan kerülendő. Az ismeretetés, illetőleg elbeszélés legyen élénk, gyors menetű és kerüljön minden részletet. Az ünnepi szónoklat legfőbb ható ereje érzelmi tartalmában rejlik. A tanítónak tehát arra kell törekednie, hogy egy alkalmas pillanatban, amelyet jól előkészített, megragadja a gyermek lelkét s ilyen módon — bárha rövid időre — bizonyos érzelmi szolidaritást, együttérzést teremtsen. A szónok jól teszi, ha ilyenkor gyorsan befejezi beszédét, mert e ponton túl művészi hatás tekintetében már csak esés következhetik.

Miután így megjelöltük ama főbb szempontokat, amelyek a tanító beszédének külső és belső formájára nézve irányadók, rátérhetünk legközelebb a gyermek beszédének vizsgálatára.

Dr. Szegő Arnold.

Hogy tanítsuk a testgyakorlást?

Tudott dolog, hogy a testgyakorlás nem tartozott és manapság sem tartozik elemi oktatásunk dédelgetett disciplinái közé. Felekezeti iskoláinkat talán még fokozottabb mértékben terheli ez a mulasztás. Noha ennek okát leggyakrabban a tornaterem és játszótér költséges berendezésében, de néha az eklézsiák maradi előítéletében kereshetjük. De a jövőben ez irányban is lényeges változásnak kell történnie. Az imént életre kelt népiskolai törvény csak úgy lesz hajlandó a felekezeti iskolákat a kilátásba helyezett mértékben támogatni, ha működésüket a törvény és utasítás szellemében teljesítik az egész vonalon. Ime, valószínű tehát, hogy egyik-másik testületben, ahol ez- eddig ügyet se vetettek a testgyakorlás tanítására, sürgősen és komolyan kell majd e kérdéssel is foglalkozni. Ez az aktualitás indított arra, hogy egy cik-kecske keretében megismertessem ama szempontokat, amelyek a testi nevelés körül újabb időben érvényesültek.

A testgyakorlás módszerének egy roppant nagy botlása volt. Nevezetesen, a tanítás anyagát aképpen szabták ki, hogy a felnőttek által üzött gyakorlatoknak egy szűkített körét oktrojálták az elemi iskolára, anélkül, hogy számbavették volna a gyermek testi és lelki diszpozícióját. Innen van, hogy sem a tanító, sem a tanítvány nem rajongtak a testgyakorlási órákért. A külföldön hatalmas áramlat indult meg a népiskolai testgyakorlás élettelen, drillszerű kezelése ellen. Beleszóltak a vitába kiváló orvos-tekintélyek és pedagógusok. Mindenekelőtt tisztázták az e fokon való testedzés célját, amelyből eredményül az szűrődött le, hogy itt más cél nem lehet, *mint a gyermek testi és lelki egészségét gyarapítani*. Most már tehát a testgyakorlás anyagát és módszerét nem ötletszerűen, hanem az élet- és lélektan törvényeihez ragaszkodva kellett rekonstruálni.

Testi életünk fejlődési törvényei arra tanítanak bennünket, hogy a 6—14 éves gyermek fiziológiája sok eltérést mutat a felnőtt ember fiziológiai törvényeitől. A pubertás koron innen levő gyermekekre káros minden nagyobb fizikai megerőltetéssel járó izommunka, mert e korban — tapasztalat szerint — az ilyen mozgások nemhogy fejlesztenék, hanem határozottan satnyítják a még vékony izomszálakat; az idegrendszert pedig nagymértékben kimerítik. E korhoz mért gyakorlatokat úgy kell megválogatnunk, hogy azok főleg a tüdő és szív valamint az emésztő szervek edzését mozdítsák elő. Nem végez tehát jótékony hatású munkát az a tanító, aki sokat használja a mászó-szerket, a gyűrűs hintát, létrát és szertelenségig üzi ezeken a függeszkedési és függési gyakorlatokat. Igaz, hogy munkának ez kényelmesebb, de a lelkiismeretes tanító nem keresi a dolog könnyebb végét.

Mint fentebb mondtam a tüdő, a szív és emésztő szervek edzése a fő, mert ezeknek kifogástalan funkciója adja meg a jóegészség igazi alapját, ami meg viszont növeli az élet- és munkakedvet. „Az ember legyen jó állat“ — mondja Spencer Herbert. S csakugyan, a jóegészség kriteriuma nem a jó vastag izomszálak, hanem az említett szervek zavartalan funkciója. Az így értelmezett testgyakorlás nem a hivatalos tornaórákon kezdődik és nem is ott végződik. A tanító figyelmét egyetlen mozzanat se kerülje el, amely a gyermek testi épségét kártékonyan érintené. Attól a perctől fogva, amikor a gyermek belép az iskolába s míg az iskola küszöbét el nem hagyja, párhuzamosan haladjon a testi és szellemi élet gondozása. Világosság, jó levegő, tisztaság már félig-meddig biztosítják fáradozásunk sikerét. Poros, dohos levegőben, félhomályos, rosszul szellőztetett teremben idegeink elernyednek; elménk figyelemre képtelenné válik, akaraterőnk letörik. Hiába, a test rabbillinése a léleknek, a kettő szoros kölcsönhatásban áll egymással.

A mi iskoláinkban jócskán szaporított óraszámossal van dolgunk s az a

tulbuzgó tanító, aki a tanítási idő minden percét szellemi munkára akarja kiaknázni, csak magát bosszulja meg. Minden órákban eresszük a gyermek-sereget 10—15 percre szabadjára. Az így nyert időt pedig használjuk fel szel-
lőztetésre. Az óráközi szabadságot nagyon hatásosan használhatjuk fel céljainkra. Ilyenkor rendezhetünk egy kis társasjátékot, versenyfutást stb. Hadd szabaduljon fel a gyermek tanítás alatt lekötött mozgásvágya. Hűvös idő se gátoljon bennünket; csakis ha esőre változik. Ilyenkor végeztessünk a folyosón egy kis szabadgyakorlatot, de ne túlságos pedanteriával. Pl. törzshajlításokat, lábemeléseket, különféle kargyakorlatokat, guggolást stb.

Nagyon elterjedt káros szokás, hogy a gyermekek tanítás alatt karba tett kezekkel ülnek. Az iskolai hygienával foglalkozó orvosok ezt nagyon hely-telenítik. Az ilyen helyzetben ülő gyermek gerince előre hajlik, ami a tüdőt és szívet zavarja a rendes működésben; az alkarok pedig nyomást gyakorol-nak a gyomorra, ami az emésztési folyamatot akasztja meg. Legegészségesebb — testi és etikai értelemben is — a természetes, bilincstelen ülés. Ez méltó az emberhez.

Az első és második osztályok testgyakorlati anyaga még szakavatott taní-tónak is gyakran gondolt ad. Magától értetődik, hogy itt még rendszeres torná-zásról szó sem lehet. Minél közelebb tudjuk hozni az első osztály apró népét a házi élet játszó világához, annál kedvesebb lesz előttük az iskola. Hát erre mintegy önként kínálkozik a testgyakorlás, amelyet e fokon a játsziság és naivság ezer leleményes vonásával kell felékesítenünk. Bizonyára nagyon sokan egyetértenek velem, de kellő gyakorlat híján nem tudják, hogy is kel-lenc hát ezt megfogni. Kelletlen teszem, de soraim tárgyi kényszerűségő parancsolja, hogy e ponton szerény igényű könyvemre irányítsam a t. olvasó figyelmét.*) E mű első fejezetében dallal és ritmikus mozgással konstruált több utánzó játék van, amelyeket a székesfővárosi kartársak nagy kedvvel értékesítenek. Ezen utánzó játékok felhasználására nem szükséges az órarenden megállapított tornaórákat kilesni. Felhasználhatjuk őket mindakkor, ha a gyer-mekeken a fáradság jeleit észrevesszük. De nyomatékosan kell hangsúlyoznom, hogy a játékok csakis pormentes tiszta levegőben történjenek. Ezekkel kitölt-hetjük a téli hónapokat. De a tavaszi első napsugár szólítsa ki az osztályt a szabadba s most már vegyük elő a legkönnyebb mozgásos játékokat.

A második osztály anyagára alig van külön mondani valóm. Itt azonban az anyag a legegyszerűbb rend- és szabadgyakorlatokkal is kibővíülhet. Ősz-el és tavasszal mozgásos játék.

A rendszeres tornázás csak a harmadik osztályban kezdődik s anyaga mindinkább bővíti a hatodik osztályig. Természetes, hogy ilyen kis cikk nem alkalmas az egész anyag tárgyi feldolgozására. De tárgyunkkal komolyabban foglalkozni kívánóknak ajánlhatom: Stepankó Albert, Vezérkönyv a testgyakor-lathoz (Wodianer testv. kiadása. Ára 2 K). Maurer János, A népiskolai test-gyakorlás vezérkönyve (Athenaeum, sajtó alatt) című munkákat. Ismételten hangsúlyoznom kell, hogy sohase tekintsük a testgyakorlást öncélnak. Ne vезe-sen tehát bennünket egyik vagy másik kézikönyv szertelenségeibe. Mindég az lebegjen szemünk előtt, hogy az iskolai tornaterem nem kaszárnyaudvar, sem akrobaták előiskolája. Ezeken az órákon tanulóinkat a jókedv derűje töltse el, tanításunkon pedig az a tudatosság vonuljon végig, *hogy egyedüli célunk a társadalomnak testben és lélekben egészséges polgárokat nevelni.*

Azonban álláspontunk konturája még nem teljes. Vissza kell még tér-nem a szergyakorlatokhoz. Melyek tehát azon szerek, amelyek különösen a tüdő, szív és emésztő szervek edzésére kiválóan alkalmasak? Ilyenekül az ugrószerek legváltozatosabb formái ajánlkoznak, mint: a magas-, mély- és

*) *100 gyermekjáték.* Barna Jakab, Wodianer testvérek kiadása. Ára 1 Korona 60 fillér.

hosszú ugrás; az ugrózsámolyok, a rövid és hosszú lengőkötél és az ugrózsák. Ime hány eszköz kínálkozik az ugrógyakorlatok kivitelére. De megint csak arra kell utalnom, hogy nagyon figyeljünk a tornaterem pormentességére. Az ugró gyakorlatok előnye éppen abban mutatkozik, hogy az ezekkel járó mozgások fokozottabb munkára serkentvén a tüdőt, nagyobb levegő mennyiség járja át a tüdőcsatornákat, mint nyugvó állapotban. Ha ilyenkor a levegő útjait por is kíséri, bizony többet ártunk a gyermekek egészségének, mint használunk. Légjobb tehát a tornatermet csak a téli hónapokban használni. Őszszel és tavasszal vonuljunk ki az udvarra. Ezen időszakokban a testgyakorlati órák első felét rend- és szabadgyakorlatokra, második felét társasjátékokra fordítsuk.

Most még egy kérdést. Vajjon tornaterem híján lemondjunk-e véglegesen a testgyakorlatok tanításáról? Főntebb már láttuk, hogy az első és második osztály **testedző** munkájához egyáltalán nem kell tornaterem. De mi történjek a felsőbb osztályokkal? Hát okkal-móddal itt is tudunk magunkon segíteni. Nehézségeket csakis a téli hónapok okoznak. De ezt is legyőzhetjük! **Száraz, hideg időben** kimegyünk egy-egy órai sétára. Azaz ne monoton séták legyenek ezek, hanem inkább menetgyakorlatok, amelyeket 15—20 percig domináljon a katonás, ritmikus menet és tarkítson 5—8 percnyi futás. Más alkalommal meg rendezhetünk a csatasorba felállított gyermekekkel egy kis hóágyuzást. Persze legideálisabb lenne, ha az iskolaudvaron korcsolyapályát létesíthetnénk. Ma még ez szinte bizarr gondolatnak tetszik, noha ennek **testedző** hatásával a világ semminemű mesterként gyakorlata nem ér föl.

A rend- és szabadgyakorlatok kiviteléhez nem szükséges a tornaterem, ezeket a gyakorlatokat éppen oly precizitással lehet a szabadban is végezni. Kedvező időjárásban ne hanyagoljuk el tehát az iménti gyakorlatokat sem. Ha nem futja az összes tornaszerek beszerzésére, elegendő, ha a főntebb említett ugrószereket vétetjük meg az iskolafentartóval. Kellő szakavatott kezeléssel elég bő anyagot adnak ezek is a **testedző** foglalkoztatásra.

Barna Jakab.

Az államsegély.

Az 1907. évi XXVII. t.-c. tárgyalásának minden egyes szakát óriási érdeklődéssel kísérte Magyarország tanítósa. A lapok képviselőházi jelentéseiből hol örömet, hol bánatot merítettünk. Akkor szállt azonban lelkesedésünk a legmagasabb fokra, mikor a miniszter ama meleg szavait olvastuk, amelyekkel a javaslat törvényre emeltetését sürgette. Azokból megtudtuk, hogy a miniszter azon van, hogy a tanítók lehetőleg már 1907. július hó 1-jén megkaphassák a rég óta várva-várt fizetésjavítást. Beletörődtünk már úgy ahogy, kénytelen-kelletlen, abba az állapotba, hogy nekünk felekezeti tanítóknak más mértékkel mérik az igazságot, mint az államiaknak, — pedig hát mi sokkal terhesebb szolgálatot végeztünk — abban a hiszemben, hogy jobb ma egy veréb, mint holnap egy tuzok. Türelmetlenséggel vártuk már azt a pillanatot, amelyben a hivatalos lap a törvény szentesítését hozza.

Eljött az is, 1907. június 6-án, és most már, a mázsás teherként ránk nehezült kétséges állapot végén, örömteljesen és könnyebben fellélegzettünk, s úgy köszöntöttük e napot, mint valami magasztos ünnepet. Örültünk azoknak a morzsáknak is, amelyeket 30 év óta hiába vártunk. A szomorú való azonban csakhamar kiábrándított bennünket, mert ma az 1908. év küszöbén is messze, nagyon messze, vagyunk még attól, hogy ezeket a morzsákat a miéinknek vallhassuk. A miniszter szép szavai elhangzottak, és mi azt hittük, hogy amit egy ily illusztris politikus mond, az csakhamar

valóra is válik. Ma, amikor a társadalom azt véli talán, hogy a szegény tanítók helyzete már megjavult, hogy Magyarország tanítósa már 1907. július 1. óta élvezzi a fizetésemelést, mikor büszkén hirdetgetik, hogy nyomorunkon enyhítettek: még ma is csak az állam dédelgetett tanítói kapták azt meg, a községi, felekezeti tanítók óriási többsége pedig ma is a régi törvény alapján húzza a fizetését. S tudja a Mindenható, hogy meddig kell még várnia ennek a 20 25000, határtalan türelmű tanítónak, amíg a rég jól megérdemlett, s most már törvényen is alapuló fizetésemeléshez juthat. — Külön irodalom keletkezett már úgyszólván csak azon célból, hogy az államsegélyért folyamodó egyházak vagy tanítók kellőképp eligazodhassanak a mellékletek tömkelegében, amelyeket a miniszterium csatoltatni követelt a kérvényhez. Mi drága pénzen ezeket is megszereztük; 3–4 hétig, sőt tovább is tartott, míg a mellékleteket az egyes hatóságoktól megkaptuk; kilincselünk, kértünk, esedeztünk, hogy az adatok birtokába juthassunk és föllélegzettünk, amikor már mindent rendbe hozva, iskolaszékünk elé terjeszthettük a felszerelt kérvényt. Aztán útnak bocsátottuk, elküldtük a tanfelügyelőséghez — éppen ma két és fél hónapja — s mikor illetékes helyen tudakozódtunk, hogy elment-e már az a bizonyos kérvény a miniszteriumba, arról értesítenek bennünket, hogy „mindeddig nem érkezett meg.“ Az tehát még ma is ott hever biztosan a tanfelügyelő vagy tollnoka fiókjában s tudja a jó Isten, mikor kegyeskedik a tanfelügyelő úrnak — akinek tulajdonképen, mint a tanítók atyjának, elsősorban a tanítók érdekét kellene megvédeni — azokat rendeltetése helyére juttatni. Így hát ezer akadály leküzdése után ott vagyunk ahol az a bizonyos mádi hitsorsos.

Félév múlt el már a törvény szentesítése óta, s mi még mindig Mózesként csak megnézhetjük az ígéret földjét, de oda be még nem juthatunk, még mindig kénytelenek vagyunk nélkülözni azokat a csekély kedvezményeket is, amelyek már jogosan megilletnek bennünket Szemlátomást bebizonyult ezuttal is, hogy „az ígéret szép szó, ha megadják nagyon jó“. Mert kérdelem, mi szükség volt arra, — ha már különbséget kellett tenni — hogy azon egyházak is, amelyeknek tanítói már eddig is fizetésekiegészítési vagy korpótlék államsegélyben részesültek, ép úgy utasítottak a kérvények számtalan melléklettel való felszerelésére, mint azok a kisebb számban levő iskolafentartók, amelyek ilyen államsegélyt eddig nem élveztek. Hiszen amazok már annak idején bizonyosságot tettek amellet, hogy a törvényes követelményeknek megfelelően az iskolájuk, amikor az első államsegélyért folyamodtak, legfőleg csak azt kellett volna pótlólag bizonyítani, hogy az iskola 6 osztályu, a tantermek mérete milyen. Akkor igen is meglátszott volna a jóindulat a tanítók ezen csoportja iránt, ha emezeknek is, miként az állami tanítóknak, hivatalból utalványozták volna ki a felemelt fizetést, különösen a mostani drágasági viszonyok közt.

Mindezek után szerény véleményem az volna, hogy az egylet vezetősége lépéseket tehetne ezen sérelmek orvoslására, amennyiben küldöttségileg felkérné a minisztert ezen abnormális viszonyok megszüntetésére, s legalább a kérvények gyors elintézése által juttatná a tanítókat a várva várt magasabb fizetésekiegészítéshez vagy korpótlékhoz, ha most már nem lehet keresztülvinni azt, hogy az eddig is államsegélyt élvező tanítók hivatalból kapják meg a nagyobb államsegélyt. *„Bis dat, qui cito dat.“* Rusticus.

Szerkesztői megjegyzés. Cikkirónak, érthető elkeseredésében, sok tekintetben igaza van. Számtalan esetről tudunk, hol az államsegély ügye akár a tanfelügyelőségénél, akár a közigazgatási bizottságoknál megakadt, vagy annak elintézése csigalépésekkel halad csak előre. De örömmel konstatálhatjuk azt is, hogy sok megye tanfelügyelősége és közigazgatási bizottsága

dicséretes jóakarattal és buzgalommal tárgyalja le és küldi fel az ügyeket a miniszteriumhoz.

Cikkiró indítványa nem vezetne célhoz. Ahelyett felkérjük tagtársainkat, hogy késedelmezés esetén értesítsenek bennünket, és az elnökség úgy a tanfelügyelőségeknél, mint a közigazgatási bizottságoknál valamelyes módon lehetőleg meg fogja sürgetni az ügyeket, avagy a miniszteriumban is utána jár majd, hogy az illető segélykérvények mielőbb elintéztessenek.

Hitoktatási szaktanácskozmány a pesti izr. hitközség rabbínátusa és vallásoktatói testülete között.

A régibb ívasu gyümölcs is megérzi, ha tavasszal a fája újból életre ébred. Lehet, hogy ez csak természettudományi mende-monda, de mi, a hitvédelemhez szokott emberek, hinni akarjuk, mert tudjuk, hogy ami szép és megható, mindig magában rejti az igazságnak is csiráját. És jól esik mostanság ennek analogiáját itteni hitközségi életünkben látnunk, ahol egy új nemzedék akarattól pezsgő ereje a régibb nemzedékre is visszahat.

A szűkebb értelemben vett tanügy terén ezuttal az *összkonferencia* intézményének létesítése az, ami szó tárgyát képezi.

Mi hitközségi tanférfiak rég érezzük annak szükségét, hogy az egyes iskolanemek valamint a hitközségi alkalmazásban levő tanférfiak között valamelyes egységnek kellene létrejönnie. „Szakosztályaink“ semmiféle nagyobb egységnek nem szakai, kisdud sajkáik össze-vissza, céltalanul révedeznek a tanügy folyamain, anélkül, hogy a hitközség működésének vizeibe eveznének bele, hanem gyakran már az első fórum zátonyán megrekednek és nincs, aki csak menetlevelüket, a hajó legféltettebb kincsét: a jegyzőkönyvet megmentené az elsüllyedés elől. Így pl. felemlitem, hogy jegyzőkönyvi határozat ellenére, még nincsenek kijelölve azok az állami s községi tanárok, akiknek meghívását az ifjusági istentisztelet hathatósabb ellenőrzése céljából már tavaly elhatározták?

Vagy kérdem azt, ki figyelmeztette már a hitközséget arra, hogy teljesen megfeledkeztek arról, hogy a hitközségi iskolák keretén kívül egy nagy személyzet működik a hitoktatás terén, amely senki által sincs képviselve az iskolai ügyosztály tanácskozásaiban. A tanfelügyelő ugyanis külön, felsőbb hatóságnak tekinti magát és tényleg nem azonosíthatja magát mindenben a tantestülettel.

Középiszolák *főigazgatói konferenciái* lebegtek szemünk előtt, amelyek minden egyes iskolának tantestületében külön-külön tartatnak meg, amelyeken azonban a helyi ügyeken kívül a közös ügyek is megbeszélés tárgyát képezik és amelyeknek jegyzőkönyvei a tanügyi kormányznak betekintést nyújtanak az iskola belső életébe és irányadók szoktak lenni a reformok életbeléptetésének kérdésében.

Annál nagyobb szüksége mutatkozik a tanfelügyelői konferenciáknak a vallásoktatás terén, mert mi még nem állunk egy kész rendtartással szemben, nekünk még nincs a rabbínátustól, mint legfelsőbb tanügyi hatóságtól jóváhagyott és a gyakorlatban kipróbált tantervünk s nincsenek még hozzá való utasításaink.

E tekintetben már fel is hangzott óhajunk az előljároság előtt, de mind-ezideig teljesebben nem ment. Igaz örömmel látjuk tehát, hogy most msz és kétségkívül sokkal megfelelőbb formában valóra vált. A tanfelügyelő helyett a *rabbínátus* vette a legfőbb tanulmányi irányítást át, anélkül, hogy a tanfelügyelőnek éreznie kellett volna valami mellőztetést.

A rabbínátus ezzel nemesak a hitközség óhajának felelt meg, de tarto-

zott önmagának is evvel. Hatásköre nem volna teljes, ha a tanügy nem tartóznék alája, keze meg volna bénítva, ha épen oda nem nyujthatna ki, ahonnan csaknem kizárólag remélhet valami sikert. Mi tanárok adjuk át a rabbiknak az ifjúságot, hogy ők az élet iskolájában gyakoroljanak rájuk hatást, illő tehát, hogy a sajátos viszonyok által rájuk kényszerített *splendid isolation* politikájával szakítva, közeli érintkezésbe lépjenek a tanügy munkásaival és úgy a tárgyi mint a személyi bajokkal megismerkedjenek és azokra hathatós befolyásukkal orvoslást szerezzenek.

Első sorban azért is lehet áldásosabb az ő vezetésük, mivel ők a *nagy közönséggel*, a tulajdonképeni iskolafentartóval *közvetlen érintkezésben állanak*, ismerik annak érzelmeit és magatartását és tudják, hol kell valami bajon segíteni. Ők fogják a hittanítást *tulajdonképeni céljához, a laikus zsidóság nevelésének céljához közelebb hozni*; oda fognak hatni bizonyára, hogy tudatos, önérzetes zsidókat neveljünk, akik még férfi korban is *hálásan emlékeznek vissza* a lélekemelő benyomásokra, melyeket a vallástanár szavaival és bánásmódjával tett. *Ki fogják* bizonyára gyomlálni azokat a bogáncsokat, mely a hitoktatás talaján netán burjánzanának, *elejét fogják venni azon elégedetlenségnek és elkeseredésnek, mely e tárggyal szemben* majd illetékes tanügyi közegek, majd pedig a zsidó nagy közönség részéről észlelhető.

Bizonyára megindítói lesznek egy oly módszernek, mely *nem a tananyag mennyiségére helyezi a fősúlyt* a feldolgozás *minőségének rovására*, hanem ellenkezőleg tekintet nélkül a még hátra levő tananyagra, mely magában véve sohasem lehet cél, minden hittani órát egy-egy ünneppé tesz a tanuló lelkében. Ők tudják, hogy mi missionarius munkát végzünk, a missionárius pedig *nem sokat, de jól* akar hiveinek lelkébe vésni. Nem a tanterv mellőzésére gondolok itt, hanem egy oly tantervi megállapodásra, mely a helyes, intenzív, érzületi tanítást lehetővé teszi.

És ha így feladatuk tudatára jönnek, bizonyára gondoskodni fognak a kellő eszközökről is. Elsősorban is arra fognak törekedni, hogy *jó tanerőket* szerezzenek a hitközségnek. Evégből pedig mellőzni fogják az eddigi eljárást, mely szerint hitközségünk csupa *kezdő, ki nem próbált tanerőhöz* jutott, akiket egy pár órával eleinte lekenyerezni lehetett és akiket mindamellet *teljesen le sem lehetett láncolni hívatásukhoz*. Nagy szerencse, hogy a hitközség nem nyögi e kinevezési módszer következményeit, de bizonyos az, hogy az óradijasok iránt *messzemenő igényeket nem támaszthatott* és még *pedagógiai önképzést sem várhatott tőlük* ép az ifjúság legszebb éveiben, mikor mint nőtlenek erre több időt szentelhettek volna, mivel a hitközség nem biztosíthatta végleges alkalmazásukat. A rabbi urak be fogják látni, hogy nekünk jogunk és szükségünk van az *ország legjobb, kipróbált tanférjaira*, ezeket pedig leginkább *pályázat útján*, de csakis végleges alkalmazás és tisztességes díjazás fejében lehet megnyerni. Nem hiszem, hogy ilyen eljárás mellett egykönnyen olyan ember is becsuszamlana a hitközségbe, aki — teszem azt — egy közrebocsátott munkájában horribilis tudatlanságnak adta tanúbizonyságát, aki esetleg, nem tudja, amit a hagadó szerint a gyerekek is tudnia kell, hogy pl. 7: a hét napjainak száma, nem pedig az év ünnepeinek.

S ép úgy, amint az elemi s polgári iskola számára a pusztá oklevéli képesítéssel meg nem elégszenek, hanem a javát acquirálják az ország tanerőinek, azonképen a középiskolában is csak *tanári képesítéssel* bíró rabbikat bocsátának be. Be fogják látni, hogy a szeminariumi képesítés jogosíthat ugyan a legelőkelőbb rabbi állás betöltésére, de tanárira nem. És üdvösen *vissza fog hatni ez az intézkedés magára a rabbiképzőre is, hogy tanítványait pedagógiára is képezze*, melynek minden rabbi okvetlenül és naponta veszi hasznát.

Nem lehet szándékunk a rabbiságnak bármi tekintetben is hivatlanul

direktívát adni; hamarosan meg fog ismerkedni teendőinek tömegével. Csak azt kell ezuttal megjegyeznünk, hogy bármily örömmel látjuk is őket körünkben, mégis mindennemű félreértések elkerülése céljából idejekorán egy *pragmatikát* kellene megszerkeszteni s azt a tantestülettel egyetértve az előjárósághoz felterjeszteni.

Bajos továbbá az ist elképzelni, hogy az új intézmény az eddig bemutatott alakjában sikeresnek bizonyuljon. A *teljes tantestület együttes ülése nem foglalkozhat az egyes iskolanemek ügyeivel*, anélkül, hogy a nem érdekeltek ne türelmetlenkednének. Sokkal intenzívebb és simább munkát végez, ha az *egyes karok ülésein jelenik meg*.

És ezzel együtt egy más nehézséget is föl kell említenünk. A *teljes rabbikar*, (mely jelenleg 5 tagból áll), szintén *nem képes kellőképp elnökölni és egységes irányban vezetni a tantestületet*. Hiszen lehetnek tagjai, kik multjuknál fogva konzervatívok és olyanok, kik reformoknak barátai. S képviselnek különböző árnyalatokat a pesti hitközség közönségéből, mert hiszen községünk tagjai között is vallási felfogásuk szerint nagyon sokféle, sokszor egymástól teljesen elütő pártárnyalatok vannak.

Saját tekintélyének megóvása végett is rá fog térni a rabbinatus arra az álláspontra, hogy *vagy a különböző iskolanemeket osszák fel tagjai között egy-egy hosszabb évciklusra, vagy pedig felváltva egy-egy tagja által, akit saját keblén belül bizonyos direktívával lát el és akitől észleleleteit és eljárását számon kéri, képviseltesse magát* hosszab időn keresztül.

Addig is azonban, fogadják örömünk kifejezését a megismerkedés alkalmából és legyenek meggyőződve róla, hogy mi dolgozni akarunk lelkiismeretesen, a munka igaz örömünkre válik, a kellő ellenőrzést pedig nem resteljük.

Most pedig számoljunk be országos Egyesületünk előtt a december hó 12-én lefolyt első ülésről.

Az elnöki tisztséget dr. *Kohn* Sámuel vállalta el, ki az ülés megnyitása után meleg és általános tetszéstől követett szavakban üdvözölte a testületet, kilátásba helyezte, hogy ezentul állandósítva lesz az összkonferencia és készséggel adják meg a szót minden kívánság s javaslat kifejezésére, mely a tanügy körébe vág.

Egyszersmind *három* pontot terjesztett az ülés elé *megszívlelés* céljából.

1. Hogy a hittani osztályzásban a tárgy természetének és a fenforgó viszonyoknak megfelelően a testület tagjai ne fejtessenek ki nagy szigort, illetőleg a *buktatás* dolgában nagy óvatosságot tanúsítsanak.

2. A zsidóságnak ne csak prófétai tanításaira fektessenek súlyt, hanem a mai viszonyok mérlegelése mellett a *rituális életet* is kössék növendékeik szívére.

3. Ennek megfelelően a hitoktatók magok is a *pozitív zsidóság követelményeinek megfelelő életmódot folytassanak*, hogy példájukkal is hassanak vagy legalább ellentétbe ne kerüljenek saját tanításaikkal.

E pontok mindegyike elég fontos, hogy külön-külön megbeszélés tárgyává tegyük lapunk hasábjain is, annál is inkább, mert ezek körül sok félreértés és tájékozatlanság uralkodik még úgy egyes hitoktatók, mint a nagyközönség körében, melyből az iskolaügy pártolói és vezetői is kikerülnek. Igyekezni fogunk a három pontot a rabbinatus tiszteletreméltó intencióinak szempontjából, valamint az iskola szempontjából is megvilágítani.

Budapest.

Dr. Fényes Mór.

Hozzászólások a „Programmpontokhoz“.

Dr. *Frisch* Árminnak „Programmpontok“ címmel írt cikkei, melyek lapunk novemberi és decemberi számában jelentek meg, országszerte tagtársaink körén túl is érdeklődést keltettek. Régebbi munkatársaink közül négyen észrevételeiket írásba is foglalták és cikkek alakjában hozzánk beküldték. Ezek *Neumann* Vilmos tiszabői, *Horovitz* Mór ungvári, *Lantos* Simon dunaföldvári és *Székely* Adolf eperjesi tagtársaink. A cikkeket sajnálatunkra egész terjedelmükben nem közölhetjük — könnyen érthető okokból, — de kivonatossan, lényegüket összefoglalva, mind a négyet itt ismertetni fogjuk. Fentartjuk magunknak természetesen a jogot, hogy az így keletkezett vitát alkalmas végszóval legközelebb berekesszük.

Neumann Vilmos a következőket írja:

„Dr. *Frisch* Ármin úrnak igen érdekes, tudományos készültséggel megírt cikkéért igen nagy hálával tartozunk. Habár túl is lő néha a célon, de a benne megnyilatkozó tendenciák arról tesznek tanubizonyosságot, hogy lelke nagyon csüng az eszmén és igaz lelkesedéssel akar javítani a jelenleg chaosszerű hitoktatás módján és ezzel szolgálni kíván felekezetének.

A kérdés ez: „Melyek legyenek azok a disciplinák, amelyekben való jártasságot követelnünk kell az olyan tanítótól, aki állami vagy nem zsidó felekezeti iskolában nyert oklevelet, ha az illető tanítónak vallásoktatást is el kell végeznie?“ Én a kérdést így vetném fel: „Miután minden izrael. vallásu tanítónak képesítve kell lennie a hitoktatás elvégzésére is, mi módon kell tehát az orsz. izr. képzőintézetet nem végző tanítókat a hitoktatásra képessé tenni.“

Hitoktatóinkat jelenleg három osztályba lehetne sorozni: 1-ször a gyakorlati, alapos, bő hittudománnyal rendelkező hitoktatók, akik jesivákban szereztek tudományukat; 2. okl. tanítók, részint a bpesti izr. képzőt végzettek, részint más képzőből, de alapos héber ismerettel bírók; 3. okl. tanítók, akik a héber tudományokban kevés jártassággal bírnak. E három fajta tanítót homogen, azaz egyöntetűvé lehetne tenni, még pedig az által, ha az az általam 1. és 3. osztályba sorozott hitoktatókat hittanítói képesítő vizsgára kényszerítenék még pedig úgy, hogy a gyakorlati bő hittani ismerettel bíró tanítók, miután ezen tulajdonságukat kétségtelen módon akár a a congresszusi, akár az orthodox iroda által kiküldött bizottság előtt bebizonyították az orsz. izr. tanítóképző tanári kara előtt a magyarnyelv- és magyarirodalom, alkotmánytan, hazai történet, földrajzból vizsgát tennének és ha úgy a hittani, valamint az elsorolt világi tantárgyakból elegendő ismerettel bírnak, részükre hitoktató oklevelet lehetne kiszolgáltatni. Az okleveles, de nem a felekezeti képzőt végzettek pedig a hittani ismeretekből tennének vizsgát. Az így képesített hitoktatók volnának kizárólag megbízhatók a hitoktatás tanítására és erre kormányrendelet volna kieszközlendő; ily módon aztán az avatatlanki ki volnának zárva. Igen ám! kérdezik méltán, hol szerezzék a hébreisták a világi tudományokat és a világiak a hébert? A megoldás igen egyszerű. A hébreisták bizonyára érzik önmagukban milyen nagy baj rájuk nézve a világi tudományokban való elmaradottságuk, tapasztalatból tudom, hogy sokan eddig is megragadtak minden alkalmat arra, hogy magukat abban kiképezzék, hisz érdekükben áll. Minden községben van tanító, aki őket azon ismeretekbe bevezetné. Ez alkalommal rá kell mutatnom egy nagy hézagra. Ugyanis a héber tantárgyak módszerét kellene megírni. Bizonyos, hogy specialiter a hébertantárgyak metodikája nem mindenben azonosítható az általános metodikával. Néhai *Deutsch* Henrik igazgató sok szép előadást tartott arról és azokról jegyzeteket kellett csinálnunk, sőt 1884-ben a képesítővizsgánkon írásbeli tételünk a bibliai történet módszerének kérdése volt. Nagyon hiszem, hogy egy jó módszertani könyv kitűnő szolgálatot tenne minden hitoktató kezében.

Azok pedig, akiknek héberismereteket kellene szerezniük, a képzőlátogatás idejében volna elég alkalmuk azt megszerezni, ha arra kényszerítenék őket, találnának mindenütt módot és alkalmat azok birtokába jutni, természetesen az ismeretek anyagát és mennyiségét részletesen előírni kellene. Ha azután hitoktatói oklevél birtokánélkül senki hitoktatással megbízható nem lehetne, mindenki igyekezne azt megszerezni, hisz attól függne boldogulása.

Nekünk zsidótanítóknak gyakran szemünkre vetették, hogy amint a tények bizonyítják, nem elég vallásos nemzedéket neveltünk, de mi ismét alaposan rácsófoltunk azzal, hogy az iskola megtette ugyancsak a kötelességét, de a szülei ház, és

ezt ismét a létért való nehéz küzdelem kényszerítette arra, hogy nem fejlesztette az iskolában elvetett valláserkölcsei magvakat, emiatt nem nőtt aztán az intensitásban. Egyébiránt, aki nincs elfogulva, örömmel és büszke érzéssel dicsekedhetik, hogy nem alszik Izrael őrzője! Ha a külsőségekhez nem ragaszkodik is a jelenlegi kor nemzedéke, a zsidóérzés elég szépen nyilvánul és sok kiváló hitsorsosunk van, akik fényt árasztanak felekezetükre.“

Horovitz Mór ungvári tagtársunk ezeket írja:

„Fontos és figyelmet érdemlő kérdést vetett fel dr. *Frisch* Ármin ur „Programmpontok“ c. cikkében. A zsidó iskola egyik biztosítéka s „zsidó“ tanító, a zsidó tanító létjogosultságát pedig zsidó tudása határozza meg. Tény, hogy a más felekezetű és állami képzők zsidó növendékei egyrészt a kedvezőtlen körülményeknél fogva, másrészt a hitközségek indolenciája következtében csekély vagy egyáltalában hitoktatásban nem részesülnek. Mint 14—16 éves ifjak a képzőbe kerülve hivatásukról és az irányukban támasztandó követelményekről fogalmuk nincsen. Kikerülve az életbe ennek következtében szinte kitölthetetlen ürt éreznek magukban, mely azonban, ha az ifju öntudatra ébred, kitölthető. Sőt az Izr. Tanítóképző is számos esetben nem lehet eleget kötelességének. A tanítójelölt, ki a középiskola nyújtotta csekély héber ismeretekkel lép az Izr. Tanítóképzőbe egyszerre oly óriási héber anyaghámmal áll szemben, hogy azt megemészteni képtelen. És ez a baj évről-évre nagyobb lesz, amelyen segíteni létszükséglet. Az irányt pedig hivatásának megfelelően egyesületünknek kell megadni.

A dr. *Frisch* ajánlotta vizsgák, tanfolyamok és a jóakarató figyelmeztetések a jövőre némi biztosítékot nyújtanának, de a jelen is orvoslást kér. Erre vonatkozólag szerény indítványom a következő: Létesítsen az egyesület egy 4—5 hétig tartó héber tanfolyamot a vakációban oly tanítók számára, akik héber ismereteiket gyarapítani óhajtják. Ezen tanfolyamnak egyetlen célja csak az volna, hogy bizonyos direktívákat adjon a fiatal tanítóknak, amelyek szerint önművelés által fogyatékos héber ismereteiket, kiegészíthetnék. Az ilyen tanfolyamot esetleg szlőjd-tanfolyammal lehetne egyesíteni. Létesítése alig ütközik akadályokba. A törekvő tanítót iskolaszéke és hitközsége támogatni fogja. A „Volt Iskolatársak Egyesülete“, azt hiszem, szívesen engedné át helyiségét a tanfolyam hallgatóinak lakásul. Előadót a hallgatók és az egyesület hozzájárulásával akár pénzen is kell szerezni. Ezt a tanfolyamot az egyesület agitációra is felhasználhatná, amennyiben csak tagok vehetnének benne részt. A szlőjd ismerete pedig az új Tantervnek megfelelően kiegészítené ismereteinket.“

Lantos Simon ellentétes véleményü okfejtésének lényege a következő:

„Azokra, kik állami képzőt végeztünk, ugyancsak ránk terítette Dr. *Frisch* a vizeslepedőt. Én kétkedve fogadom, sőt előttem hihetetlen, hogy olyan „עם הארץ“-ok kerülnének ki azokból a képezdekből.

Legalább ott, ahol én tanultam, nem úgy volt. Igaz, hogy nem értük el a héber tudásban azt a magas polcot, amit *Frisch* dr. megkíván a tanítótól. De annyit elértünk, hogy egyikünknek sem kell szégyenkeznie amiatt, hogy valamelyik hitközségi tag rajta kapja, hogy a hébertudomány legelemibb részében a liturgia, szokások, ritusok, a bibliai és próféták írásaiban nincs meg a kellő jártassága. Persze a haladás nem volt egyforma, de nem is lehetett, mert nem vagyunk egyformák. Így van ez a zsidó képzőben is. Én legalább ismerek sok tanítót, aki államiban végzett és kitűnő hebreista és olyant, aki az országos zsidó tanítóképzőt végezte és mégis járatlan a héberben. De azért nem keresem a hibát az iskolában, hanem egyedül az egyénben, ki nem képezte magát és nem törekedett arra, hogy pótolja önképzés után — ami hiányzik ahhoz, hogy kötelességét hiven és lelkiismeretesen teljesíthesse.

Rosszul fogja fel a dolgot a tisztelt dr. ur, mikor új vizsgát akar tételni azokkal, kik nem voltak oly szerencsések, hogy a budapesti képezdebe bejuthattak, hanem másutt végeztek. Elég volt ott a négy évet elszenvedni az örökös küzdelem és nélkülözés közt, s mikor célnál vannak, akkor esetleg egy tudatlan közönség vagy ami még rosszabb egy epés rabbi előtt, tegyenek vizsgát? Így nem mozdítjuk elő a hitoktatást és nem valósíthatjuk meg, ami igen tisztelt és szeretett elnökünk programját. S minek tegyünk különbséget tanító és tanító között? Nem elég, hogy az állam ezt megteszi? Nem az a cél, hogy azok, kik a zsidó képzőből kerültek ki különb legényeknek tartsák magukat másuknál, hanem az, hogy mindnyájan egyformának tekintessünk, közös zászló alá sorakozva, egyformán, igaz szívvvel, tudással és lelkiismeretességgel szolgáljuk hazánk és felekezetünk ügyét.

Amely hitközség pedig kevesli a tanító hébertudását, megrostálhatja ő azt mielőtt megválasztja, — van elég pályázó.

De már a tisztelt cikkíró azon indítványát, hogy szívvel-lélekkel arra törekedjünk, hogy minél nagyobb legyen a héberismeretünk, ezt már aláírom én is. Mert vak nem vezetheti a világtalant! S a melyik tanító nincs tisztában a zsidó vallás etikai részével, aki nem ismeri vallásunk magasztosságát, aki nem ismeri népünk történetét és ennek sok ezer éves küzdelmét, akinek lelkét nem hevíti a zsidóság isteni küldetése és nem tudja a zsidóság magasztos missióját, amit a tudomány és művészet terén kifejtett és ma is kifejt: az nem lehet sohasem jó hitoktató és nem nevelhet felekezetének derék és erkölcsös polgárokat. Kontár lesz ő ezen a téren, ép úgy mint más egyebben is, amit nem ismer elég alaposan és a miért szíve és lelke nem hevül. Tanít, de munkája csak olyan lesz, mint a rossz napszámosé, ki folyton a napot nézi, hogy mikor nyugszik az már le!

Több tudást és alaposabb ismeretet adjunk tehát a tanítójelölteknek és ami a fő: csepegtessék a lelkükbe a tanár urak a lelkesedést a tárgy iránt és adják meg a módját annak, hogy mikép képezhetik magukat tovább, mikor már az iskolából kikerültek. Mert ép az a nagy hiba, hogy a mostani rendszer mellett ezt nem kapja meg a növendék az iskolában, s mikor elhagyja az iskolát, sutba veti könyveit és nem is gondol arra, hogy magát tökéletesítse és tovább képezze.

„A jó pap holtig tanult” mondja a közmondás, s ez nemcsak a papra hanem a tanítóra is alkalmazható. Amelyik tanító nem képezi magát és nem tanulgat — az visszamarad és ennek az iskola, melyből kikerült csak annyiban lehet oka, hogy nem tudta a négy év alatt a növendék ambícióját annyira felkelteni, hogy az később is szeretettel foglalkozzék a tárgyával.

Ne riasszuk el a tanítóságot holmi túlkövetelésekkel terhes, de fontos missiójától, hanem törekedjünk arra, hogy az ambíciót fokozzuk, különösen a fiatalabb generációnál; ezt pedig új vizsgák propagálásával el nem érjük. Hanem igen is által érhetjük el, ha a zsidó tanítók is némi rekompenzációban részesülnének a hittan tanításért, mert most a zsidó tanítók tulajdoni része még csak elismerést sem kap a hittan tanításáért. Már pedig reális korunk megköveteli, hogy minden munka díjazva legyen, a zsidó tanítóságnak ebből, mint jól tudjuk, igen kevés jut; pedig hát az idealizmusból ő sem élhet meg.

Minthogy pedig a hitközségek szegények és a fokozódó terhet nem bírják: hassanak oda a nagyok és hivattak, hogy olyan országos alap teremtsék, melyből évről évre azok a tanítók jutalmaztassanak, kik a héberben és a hitoktatásban különös érdemeket szereztek. Ezzel elérnénk azt, hogy a tanítók nagyobb kedvvel művelnék önmagukat, nagyobb lelkesedéssel folytatnák az iskola- és a hitközségi életben a vallásosság istápolását, míg most bizony sokan ezt azért nem tehetik, mert szabad idejüket leckeadás és más mellékkeresetre kell fordítaniok, minthogy csekély fizetésükből, — ha a Gondviselés több gyermekkel áldotta meg őket, — meg nem élhetnek.

Székelly Adolf eperjesi tagtársunknak terjedelmes cikkéből a következő legfontosabb részeket közöljük:

A tanítóság héber tudására nézve a következőképpen áll a dolog: Sok zsidó tanító van, ki nemcsak a תורה-nak és a zsidók történetének alapos ismerője, hanem szép talmudi tudással is rendelkezik. Ezek a tanítók nem a zsidó tanítóképzőben nyerték tudásukat, hanem előzőleg a jesivában, azután a képezde elvégzése után önszorgalmuk által. Vannak továbbá közepes héber tudással bíró tanítók, kik a szorosán vett követelményeknek megfelelnek. A zsidó tanítóságnak ez a része azonban, mely héber tudását csak a képezdének köszöni, ezeknek a zsidó tudománya nem áll a kellő fokon. (A mostani viszonyok tán valamivel jobbak a tanítóképzőben, de a 15—20 év előttié hátrányosak voltak.) A nem zsidó képzőben a jelöltek absolute semmit sem tanulnak.

Az izraelita tanítóképzőbe csak olyan egyéneket volna szabad fölvenni, kik a tora és a biblia történeti könyveit héber eredetiből magyarra fordítani tudják, a héber nyelvtan alapelemeit ismerik és a zsidók történetét vázlatosan tudják. A képezdének így kevesebb növendéke lesz, ami nem volna baj, mert a végzett präparandistáknak alig 30%-a megy zsidó tanítónak, a többi más pályára lép, részint, hogy helyzetén javítson, részint azért, mert nincs betöltendő zsidó tanítói állás. E számban meg

fogyatkozott präparandisták a képzésben bekapást és teljes ellátást nyernének, hogy ezek a leendő tanítók ne legyenek kénytelenek nyomorogni és leckék után futkározni, hogy teljesen a tanuláshoz éljenek s komolyan készülhessenek elő a zsidó tanító szent hivatására. Ily módon elvégezhető volna a dr. *Frisch* által ajánlott — és csekélységem által is helyesnek vélt — tananyag. Első dolog volna tehát a *zsidó tanítóképzőnek most ajánlott reformálása*.

Második főoka a vallásoktatás meg nem felelő eredményének ama *kulturelles állapot, hogy a rosszul díjazott tanító fizikai és szellemi munkásságának nagyobb részét a tulajdonképeni hivalkodásán kívül eső téren kénytelen kifejtetni*; mert, hogy családját fentarthassa, többet kell keresnie az iskolán kívül, mint az iskolában. Valamint az egész hazai tanügy terén, úgy a zsidó vallásoktatás-ügyén szintén érezhető ezen anomáliának káros hatása.

A tanítónak se ereje, se ideje nem jut az önművelésre és továbbképzésre és amit e téren nemes ambíciótól sarkalva tesz, azt fizikumának óriási megerőltetése árán és egészségének rovására teheti csak. Nem sokat lendít a zsidó tanító helyzetén az új fizetésrendezés sem, amelynek végrehajtását igen sok hitközség 1910-ig fogja kinyújtani. A vallásoktatás második rákfenéje tehát a *zsidó tanítónak rossz anyagi helyzete*.

Harmadik oka: a *hazai zsidóság pártokra való oszlottsága és szervezatlensége*.

Negyedik oka: a *hitoktatás körüli rendszertelenség, továbbá az ellenőrzés és felügyelet hiánya*.

Hianyzik az országosan szervezett *tanfelügyelet*, mely a megállapítandó tantervnek hű és lelkiismeretes keresztülvitelét ellenőrizze.

5. Szünidei kurzusokról kellene gondoskodni, hol kiváló szaktudósaink előadásából ismereteiket gyarapíthatnák azok a tanítók, illetve hitoktatók, kik annak szükségét érzik. A kurzust hallgatók költségmegtérítésben lennének részesítendőek.

6. A hitoktatást az arra nem hivatottak kezéből mindenképen ki kell venni; ott, ahol hanyagság, az eredményes hitoktatásra való teljes képtelenség mutatkozik, még a szerzett jogok sem respektálandók.

7. Papjainknak nagyobb ügybuzgósággal kellene felkarolni a vallásoktatás ügyét. Egész befolyásukat kellene lathá vetniök arra nézve, hogy a zsidó iskola fontosságáról, a *תלמוד תורה כנגד כלם* igaz voltáról a zsidó nép fennmaradásának szempontjából híveiket meggyőzzék, hogy híveiket a *תלמוד תורה*-ért való áldozni tudásra neveljék. A zsidó tanítót kinek feladata semmivel sem csekélyebb, mint a papé, barátjául, munkatársul fogadja. *Rabbijainknak élénkebb részt kellene venniök az Országos Izraelita Tanítóegyesület életében*. A zsidó tanítóegyesület az a valóban „szent gyülekezet“, melybe a felekezeti pártoskodást nem sikerült és nem is sikerül majd a jövőben sem bevinni. Helyét találja itt az u. n. neolog és ortodox rabbi. A hitoktatás tárgyában — véleményem szerint — egyesületünk csak úgy fejthet ki eredményes tevékenységet, ha ebben rabbijaink odaadólag és jóakaróan támogatják.

8. Az állami vagy más felekezeti képezdekben végzett zsidó tanítók csak akkor volnának zsidó iskolában alkalmazhatók, hogy ha megállapított tanterv szerint a zsidó tanítóképezdekben a vizsgát sikeresen letették. Igaz ugyan, hogy bajosan felelhetnek meg; de végre is előbbre való a zsidó iskola érdeke, mint a személyeké. A középiskolában való taníthatásra nézve a tanítónak egy kiküldött bizottság előtt új vizsgát kellene tennie egy megállapítandó tanterv szerint. Más egyének a pedagógiából is tartoznának vizsgázni.

9. Rá kell mutatnom arra, hogy a közép- és polgári iskolákban a vallásoktatás ügye százszorta rosszabbul áll, mint a népiskolában, ami nagyon sajnós, mert így hiába való munkát végez a népiskola. Épülőfelben hagyott ház az, melynek padlója és falai lassankint begyepesednek s idő multával összedül a be nem fejezett alkotmány.

Az egész akció csak akkor fog sikerrel járni, ha a szent ügy érdekében az összes tényezők vállvetve és egymást támogatva s megértve komolyan és haladéktalanul hozzálátnak a kérdés megoldásához.

KISEBB KÖZLEMÉNYEK.

A berlini zsidó hitközség fiú- és leányiskolájának hittani tanterve:

I. Fiúiskola.

A) Hittan és bibliai zsidó történet. — Bibliaismeret.

I. osztály. $\frac{1}{2}$ óra. Történetek Ábrahám, Jákob és József életéből. Mózes születése és megmentése.

II. osztály. $\frac{1}{2}$ óra. Az előbbieket ismétlése. A pátriarchák történetének kiegészítése.

III. osztály. 2 óra. A teremtés története. Az ötkönyv legfontosabb történeti szakaszai.

IV. osztály. 2 óra. A tízparancsolat és az ötkönyv egyéb erkölcsi tanításai. Az ünnepek. A Jordán inneni résznek elfoglalása. Józsuá. A legfontosabb a bírák történetéből. Ruth, Sámuel, Saul, Dávid és Jonáthan.

V. osztály. 2 óra. Dávid uralkodása. Salamon. A birodalom kettészakadása. Izrael birodalma. Élia. Elisa. Juda birodalma a babiloni fogságig.

VI. osztály. 2 óra. A próféták beható tárgyalása.*

VII. osztály. 2 óra. A prófétai gondolatok kifejlődése.

Képek a zsidók történetéből a talmud befejezéseig.

VIII. osztály. 1—1 óra. a) A zsidó vallás legfontosabb tanai. b) Képek a zsidók történetéből a jelenkorig.

B) Héber oktatás.

Az első osztályban nincs.

II. osztály. $\frac{1}{2}$ óra. Kisebb liturgiai és ethikai szempontból fontos mondatok elmondása, fordítása és beemlézése. Olvasás-tanítás a készséges olvasás elsajátításáig.

III. osztály. 4 óra. Az olvasási gyakorlatok folytatása. A Smá, a 18 áldás mondás, az étkezés utáni és lefekvés előtti imák kiválogatott részeinek, valamint a használatos áldásmondások fordítása.

A himnemű főnév ragozása. A személyes névmás.

IV. osztály. 4 óra. *Imakönyv*: Válogatott részek a mindennapi reggeli és esti imádságból.

Bibliafordítás. Válogatott részek Mózes I. könyvéből (1—28 fejezetekből.) Olvasási gyakorlatok.

A nőnemű főnév ragozása. A rendes igeragozás elemei.

V. osztály. 4 óra. *Imakönyv*: A reggeli imádság legfontosabb bevezető szakaszai. Válogatott részek a szombati és ünnepnapra imádságból.

Bibliafordítás: Egyes szakaszok Mózes I. (32—50 fejezeteiből), II. (19—20 fejezeteiből) és III. (19. fejezetéből) könyvéből.

A rendes ige ragozása.

VI. osztály. 4 óra. *Imakönyv*: 113—118, 92, 93, 95, 24, 145—148 zsoltár. Egyes imádságok az újév ünnepére.

Bibliafordítás: Válogatott részek Mózes II. (1—6, 15—23, 33, 34 fejezet), III. (10, 16, 23, 25 fejezet) és IV. (20, 21, 27 fejezet) könyvéből.

A rendhagyó ige ragozásának elemei. A névszók áttekintése.

VII. osztály. 4 óra. *Imakönyv*: 19, 33, 34, 90, 91, 135, 136, 149, 150. zsoltár. Az újévi imádság nehezebb részei és az engesztelés napjának záróimája.

Bibliafordítás: Válogatott részek Mózes V. könyvéből. Az ötkönyv legfontosabb erkölcsi és vallástanításainak összefoglalása.

A rendhagyó igék ragozásának áttekintése.

VIII. osztály. 4 óra. *Bibliafordítás*: 1 óra. Válogatott részek a heti szakaszból. Próféták: 3 óra. Jezsájás (1 fejezet, válogatott részek a 2, 3, 5—14, 40—42, 53, 56—58. fejezetekből), Jeremiás (1, 7, 31 fejezet), Ezekiel (18, 37 fejezet). Válogatott

*) A vallás-erkölcsi és költőileg legfontosabb részeket minden osztályban könyv nélkül tanulják meg.

részek a Példabeszédekből, néhány rész Jeremiás siralmaiból és Eszter könyvéből. Válogatott részek az Atyák mondásaiból.

A nyelvtan ismétlése az olvasmányokkal kapcsolatban.

A fontosabb imákat és zsoltárokat, a bibliai és prófétai részeknek és az Atyák mondásainak legszebb és legfontosabb helyeit könyvnélkül tanulják.

II. Leányiskola.

A) Vallástan és bibliatörténet. — Bibliaismeret. — Zsidók története.

I. osztály. 2 óra. Elbeszélések Ábrahám, Jákob és József életéből.

II. osztály 2 óra. A pátriarchák történetének kiegészítése. Egyes elbeszélések Mózes II. könyvéből. Rúth hűsége. Sámuel születése. A chanukka és purimünnep keletkezésének története.

III. osztály. 2 óra. Auerbach „Biblia történetek“ : (Kisebb kiadás) : Ósidó. Törzs-
atyák

IV. osztály. 2 óra. Auerbach: Mózes, Józsuá, Birák, Sámuel.

V. osztály. 2 óra. Auerbach: Saul, Dávid, Salamon, Izrael birodalma. Jónás.

VI. osztály 2 óra. Auerbach: Juda birodalma. A babilóni fogság. A második templom. Ezra és Nehémia, Dániel, Eszter. — A zsidók történetének áttekintése a zsidó állam elpusztulásáig.

VII. osztály. 2 óra. Izrael történetének áttekinthető előadása a királyság keletkezéseig különös tekintettel a bibliai törvényadásra. Néhány válogatott rész a zsoltárokból és Salamon példabeszédeiből.

VIII. osztály. 4 óra. a) Nyáron 2 óra, télen 1 óra. Izrael története a királyság keletkezésétől Ezra és Nehémia működéséig, különös tekintettel a prófétákra. — Válogatott részek a zsoltárokból. — Jób könyve.

b) 1 óra. Képek a zsidók történetéből Jeruzsálem pusztulásától a jelenkorig.

c) Nyáron 1 óra, télen 2 óra. Hit- és erkölctan.

B) Héber oktatás.

Az I. és II. osztályban héber oktatás nincs.

III. osztály. 2 óra. Olvasástanítás. Fordítási gyakorlatok kezdete. A Tefillah kecarah.

IV. osztály. 2 óra. Olvasási, fordítási és nyelvtani gyakorlatok a használt könyv szerint. A Tefillah kecarah.

V. osztály. 2 óra. *Imakönyv*: olvasási gyakorlatok. A 18 áldásmondás, a péntek esti ima némely részének és néhány áldásmondás fordítása. A főnév ragozása, a kal perfektuma és participiuma.

VI. osztály. 2 óra. A reggeli ima, a 113—118. zsoltárok és az engesztelésnap záróima néhány részének fordítása. — A kal imperfektuma, a személyes névmás.

VII. osztály. 2 óra. A szombati és újévi ima néhány részének fordítása. — Az előbbi osztályokban tanult nyelvtani anyag ismétlése.

VIII. osztály. 1 óra. Az előbbi osztályok tananyagának ismétlése. A 95, 29, 92, 93, 145, 146, 150, 19, 34, 121, 126, 130, 90. zsoltárok fordítása.

* * *

A gyermek erkölcsi élete. (Dőri S. Zsigmond felolvasásából.) Az erkölcsről minden népnek, minden kornak, minden vallásnak, sőt még minden társadalmi osztálynak más-más a felfogása. Két jellemző vonás azonban közös minden felfogásban, az t. i. hogy van *egyéni* és *társadalmi* erkölcs. Az ember bizonyos erkölcsi törvényeket kénytelen magának alkotni, de ezek teremtésében nem járhat el önkényesen, hanem tekintettel kell lennie a társadalmi intézményekre és a köz-felfogásra.

A *gyermeknél* társadalmi erkölcsről beszélni sem lehet, miután az ő egész felfogása tisztán *individuális* és erősen szubjektív. A gyermek azt hiszi, hogy minden ami van, az ő kedvéért van meg és ha valamit tesz vagy nem tesz, az csak azért történik, mert jutalmat vár, vagy pedig fél a büntetéstől.

A tudósok sokat vitatkoztak azon, hogy az erkölcs az *öröklés* vagy a *nevelés* eredménye-e. A klasszikus ókortól kezdve a renaissance koron át egészen a 17. és 18. századig a pedagógiától várták Európa legnagyobb szellemei az emberiség nagy fellendülését és megnemesítését. Csak a 19. században hallatszanak először szkep-

tikus hangok és mindinkább tért hódít *Schopenhauernek* az a nézete, hogy minden embernek megvan a maga született és meg nem változó karaktere, amely a cselekedeteiben megnyilvánul és a nevelés által csak a megismerésben gazdagszik, de alaptulajdonságaiban meg nem változik.

Az újabb tudományos vizsgálatok azonban azt bizonyítják, hogy az öröklés, de elsősorban az alkalmazkodás törvényei korántsem mutatnak oly sötét színeket s elriasztó képeket, minőket a pesszimiztikus filozófusok felállítottak. Beigazolást nyert, hogy az öröklés hatalmas befolyással bír ugyan az élet fejlődésére és menetére, de a természetes és *szociális milieu* hatása sokszor oly erős, hogy valósággal elfojtja a természetes hajlamokat és ösztönöket. Az állati ösztönök megváltozása, a szuggesztió beteges és normális állapotban való nagy hatása, a szellemileg és erkölcsileg fogyatékos gyermekek nevelésében elért nagy eredmények olyan tények, melyek visszaállítják a nevelés hatalmában való bizalmunkat. Mint minden szélsőségig menő vitánál valószínűleg itt is a középúton van az igazság. És így elfogadjuk azt a tételt, hogy a gyermek öröklés útján a világra hozza ugyan a jóra vagy a rosszra való hajlamot, de ezt nevelés által más irányban lehet fejleszteni.

A gyermek erkölcsi nevelése a *szülői házban* történik, melynek minden lakója: a szülők, testvérek, cselédek, pajtások, rokonok a gyermek természetes nevelői. A *munkás* gyermeke, kinek szülői egész nap távol vannak hazulról és aki vagy egy idősebb testvérére vagy önmagára van bízva, nélkülözni kénytelen a szülői ház gondos nevelését. És ahogyan felcseperedik, már kikerül az *utcára*, mely épen-séggel nem alkalmas arra, hogy a gyermek erkölcsi életének helyes irányt szabjon. Itt nagy munka vár az államra, törvényhatóságokra és társadalomra egyaránt, mely 3 faktor együttesen munkálkodva vagy a már létező intézmények megerősítése és kibővítése, vagy pedig új intézmények megteremtése által tudná csak ezeket az utcára került gyermekeket az erkölcsi zülléstől megmenteni.

De nemcsak a proletárgyermek, hanem igen gyakran az *előkelő* szülő gyermeke is árván, magára hagyatván, vagy pedig egy értelmetlen, műveletlen bonne gondjaira bízva tölti gyermekéveit és így nem csoda, hogy szeretet és minden meleg érzés nélkül felnevelkedvén, önzővé, rideggé és gögössé válik. Bizony ezek a szegény gazdag gyermekek ép úgy szorúlnak a nemes gyermekvédők támogatására, mint akár az elhagyott és a bűnre hajló utcai gyermekek.

A 6. életevtől fogva a gyermek egy új fontos milieube kerül, az *iskola* veszi át részben nevelését. Itt mindenekelőtt 3 kérdés tűnik fel: Milyen legyen az iskola, a tanító egyénisége és a tanított disziplinák. Az iskola legyen olyan hely, ahol a gyermek gondos felügyelet mellett ismereteket szerez, szellemét műveli, testi erejét és egészségét gyarapítja, hasznosan szórakozik, hogy mindezek elvonják őt a bűnös, gonosz cselekedetektől s az erkölcsi eltévelyedéstől.

A *tanító egyénisége* az erkölcsi nevelés legfontosabb tényezője. Erkölcsi cselekvéseiben miutaképe legyen az ifjúságnak, akire megnyugvással tekinthet fel a gyermek. Hiszen jól tudjuk, hogy a tanító egyénisége mily óriási hatással van a tanulóra. Iskolán kívül a gyermekesereg legkedvesebb foglalkozása a tanító szavainak, cselekvéseinek megbeszélése. A kis gyermek iskolásdit játszik, amikor tanítója minden szavát, cselekvését, mozgását törekszik utánózni vagy visszaadni, az idősebb gyermekek már kritikai ellet, néha sok humorral és csúfolkodással, máskor keserűséggel boncolják szét a tanító cselekvéseit. Aki gyermekek nevelésével foglalkozik, az a becsületesség, az igazságosság, az erkölcsi tisztaság mintaképe legyen, akinek szavaihoz és cselekedeteihez az erkölcsi mocsoknak egy porszeme se tapadjon. Növendekéiben élő lényeket lásson, akiknek erkölcsi irányítása az ő legnemesebb hivatása, szeretet vezérelje nemes munkájában s a szeretet legyen az a legszorosabb kapocs, mely a tanítót tanítványához fűzi.

Sajnos sok tanító egyéniségéből hiányoznak a szimpátikus vonások és munkájukat egy gépezet pontosságával, de annak lelketlenségével is végzik. S ez az iskolai gépezet, a maga szívtelen és lelketlen mivoltában meggyötri az ifju gyermekembert. Az iskola egy ilyen nevelő kezében kinzókamarává lesz. Tanítók, akik az ifjúság mellett részvétlenül haladnak el, akik nagynak látnak mindent, ami a gyermeknek kicsinynek tetszik, s kicsinynek azt, ami a gyermek szemében mérhetetlen, akik egy botlást, egy kis hanyagságot, egy meggondolatlan cselekedetet mindjárt szörnyű büntetné fujnak fel és a rideg biró teljes szigorát alkalmazzák, akiknek tanítása üres és hideg, legnagyobb kerékkötő a gyermeki erkölcs helyes kialakulásának,

valóságos csapásai a kicsiny gyermeknek, aki az anyai szív meleg tájáról jön s aki még mindarról mit sem tud, amit az iskola s az új világ tőle megkövetel.

Ujabb kérdés, hogy a *népiskola tárgyai* miként szolgálhatják a gyermek helyes fejlődését. Régen erkölcsi nevelés alatt *vallástanítást* értettek, miután az erkölcs nem volt más, mint a vallási szabványok pontos betartása. A mai modern fellogás szerint ez a nézet nem állhat meg és Németországban általános a kívánság a vallásoktatás reformja iránt. Franciaországban pláne teljesen kiszorították a hitoktatást az iskolából és pótolták az *erkölcstannal*. Igen fontos szerepe van az erkölcsi nevelésre a *történelem* tanításának is, mely élénken hat a gyermek kedélyére és hangulatára. Ez okból tanácsos a történelem sötétebb eseményeit, melyek emberi gonoszságot, személyi érdekek hajhászását, árulást tárgyalnak, elhallgatni az elemi iskolai gyermekek előtt és meghagyni őket az emberi jóságban vetett naiv hitükben. Természetesen, hogy e két tantárgy mellett, a többi tantárgy tanítása közben is bő alkalom nyílik a gyermek erkölcsi felfogásának nemesítésére.

Nagyon fontos nevelő az *olvasmány*. Ép azért az olvasmány kiválogatásánál nagyon óvatosnak kell lenni és meg kell óvni a gyermeket olyan könyvek olvasásától, melyek fantáziáját nagyon felizgatnák, vagy erkölcsi fejlődésére káros hatással lennének. Nem kevésbé fontos a *napi sajtó*, melynek minden szava óriási hatással van nemcsak az ifjuságra, hanem még a felnőttre is. Erre való tekintettel az ujságot gondosan kellene szerkeszteni, hogy a gyermekek tudást, szellemi kincset és erkölcsi felfogást, nem pedig erkölcstelenséget meríthessenek belőle.

A 20. század a küzdelmek és erős harcok százada. A proletár küzd nagyobb darab kenyérért és politikai jogokért, a nő a férfiakkal való egyenjogosítását akarja kivívni, a tanító, a tisztviselő szervezkedik, hogy magasabb fizetést küzdjön ki magáuk. Csak a gyermek, a gyenge tehetetlen gyermek nem tud jogaiért küzdeni. Azért nekünk kell a gyermek érdekében szervezkednünk, mintegy önmagunk ellen; fegyverünk legyen pedig a szeretet, melynek segítségével meg tudjuk védeni a gyermek érdekeit minden rossz ellen.

*

Fejlesztés és intelligencia. Dr. *Bayertal* wormsi orvos két esztendőn keresztül eszközölt méréseket a népiskolák ujonnan felvett tanulóin azon célból, hogy a fejlesztés (a fejkerület nagysága) és a tanulók intelligenciája közötti összefüggés felől tájékozódják. Fejtegetései szerint lehet bizonyos korú gyermekektől bizonyos fejlesztési méreteket megkivánnunk, hogy tőlök normális munkásságot várhassunk. Nem szabad azonban figyelmen kívül hagyni, hogy kivételek fordulnak elő és a rendes fejlesztést még nem nyújt biztosítékot az elegendő intelligencia felől. A „Frankfurter Zeitung” adatai szerint B. vizsgálatai határozottsággal megállapították, hogy olyan 6 éves fiúk, kiknek fejlesztése az 50 cm-en és olyan 6 éves leánykák, kiknek fejlesztése 49 cm-en alul van, csak kivételesen mutatnak kielégítő haladást; továbbá, hogy 9—10 éves fiúknál 52 cm. ugyanoly korú leánykáknál 51 cm.-nyi fejlesztés volt a minimum, mely mellett kiváló iskolai eredmény volt tapasztalható.

A nyilvános vizsgák ellen foglalt állást a Leipziger tanító-egyesület. 1. A nyilvános vizsgák és kiállítások senkinek sem adhatnak alkalmat arra, hogy akár a gyermek szellemi fokát, akár nevelési munkáját megismerje. Tehát teljesen céltalanok. 2. Ellenben káros hatást gyakorolnak: a *gyermekekre* a hiúság felidézése és hamis értékérzések képzése által, a *tanítóra* hivatal-beli szabadsága és munkakedve megkötése által; az *egész iskolai munkára* azáltal, hogy kénytelen valódi feladatától, az *egész* embert képezni, eltekinteni és a fősúlyt külsőségekre fektetni. 3. A mai pedagógia tehát tudományos és praktikus okból a nyilvános vizsgák ellen foglalt állást. („Die deutsche Schule.”)

Rózsa Ede.

TÁRCA

KISS JÓZSEF (Jubileuma alkalmából.)

Ezelőtt két héttel, december 15-ikén gyönyörű téli napsütésben, az Akademia dúsán aranyozott palotájába tódult a főváros tarka sokadalma, hogy ünnepeljen, virággal borítson egy fehérhaju, kis termetű *zsidó poétát*, ki negyven esztendeje dalol bűbajos dalokat mindnyájunk öröme és büszkeségére.

Csak most nyilik a rózsa, érik a kalász, terem a babér *Kiss József* mezején?! „*Kicsinylő mellőzés eltipró gúnyja*“ csak most némúlt el végképen?! „*Ó miért oly későn — levelek hullása, daru távozása idején?*“ Mint harcedzett katonát, kit elkerül a csaták édes bére s vén korára jut csak szerény kis kereszt hős mellére — olyannak láttuk őt az Akademiában hullott virágeső közepette.

A *Kisfaludy-társaság* még most sem fedezte fel *Kiss Józsefet*.

„Kitagadva jártam időtlen időkig
Sajnálta én tőlem éltető emléid“

Az a költő, akinek hosszú énekes pályáját oly szépen ünnepeltük, méltó arra, hogy mi zsidó tanítók e helyen is méltassuk, mert az a sugárzó fény a zsidóságra is világot áraszt.

Hatvannégy év időköze választja el a komárom-megyei kis falu alvégi zsidó korcsma bölcsőjét, az Akademia palotájának disztermétől.

E kettő közt mennyi nélkülözés, fájdalom, lemondás, bánatalom és mellőzés.

„Fekete fürteid őszbe csavarodtak,
Hosszabb lesz az éjjel,
Rövidebb lesz a nap.
Csak a lelked ragyog még régi fényben!
Süket éjszakába előre világít,
Túl ködön, homályon vetve fénysugarit.“

*
*

Valahol messze, valahol régen, Komárom-megye egy csendes kis falujának az Alvégén, állt az a korcsmaház, melyben *Kiss József* bölcsője ringott.

Erről az alvégi csárdáról és a benne lakó zsidó korcsmárosnéról, mennyi szeretettel, mily benső érzéssel emlékezik meg *Ágota kisasszony* halhatatlan szerzője.

„Ó jó ayám minő örömmel
Fogadtad szived gyermekét!
— — — — —
Vaj' áll még az alvégi csárda?
És zajos-e, mint egykoron?
— — — — —

Ha most betérnék kis falunkba
Sok hosszú, kinos év után.
A megviselt, üzött vándorban
Egy lélek sem ismerne rám.
A korcsmárosné alszik régen,
Ágyát az irgalom veté:
Néhány arasz temetőszélen —
Jól alszik ott a *zsidóné!*“

Rajongó szeretettel és áhítatos tisztelettel emlékszik meg koszorus költőnk a Felvég szélső házáról, a paplakról és a benne lakó tisztas arcú, ősz fejű ref. lelkésztől, ki könyves szobája rejtélyébe vezette a magára hagyott zsidó fiút, keblére ölelte és a tudás forrásához vezette.

„Makabi harca, Zrinyi vége:
A győzelem és a halál!
Szavánál magasabb nemtőre
Tudom, hogy sohasem talál.
A prófétákról hogyba szólott,
Előttem állt a mintakép:
Kék égbe nyúló havas hegyesúcs,
Min a nap végsugára ég.“

Mélyen érzett hálóját, siring tartó kegyeletét a Felvégen hársfák alatt fekvő hajlék drága lakója iránt így fejezi ki:

„Míg kő kövön marad falaidból,
A fecskék el ne hagyjanak!
Kis fecskéd voltam én is egykor,
Lelkem szárnyakra itt kapott,
A vén sas elvitt oda, hol az
Örök hajnal, a hír ragyog.“

* * *

Ugyan ki tanította a poézis szövőműhelyének e finom csipkeit szövő művészt ily mesteri dalra?

Hol és kitől leste el művészi eszközének, a lantnak, ily mesteri penge-tését?

Kiss József kertjébe ki ültette azokat a soha nem hervadó, illatos, üde-szirmú virágokat?

Hol végezte iskoláit?

Ki volt szellemi lámpagyújtója?

Hol szívta magába zsidó balladáit jellemző, a zsidó lélek tradicionális felfogását oly híven visszatükröző vonásokat?

Ezek a kérdések vonultak végig lelkemben, mikor az Akadémia arany-cirádás dísztermében dörgött a taps és hullott a virág a zsidó poéta negyven-esztendősi írói működésének ünneplésére.

Ezekre a kérdésekre csak ő maga, *Kiss* József tudna megfelelni.

Dalaiban ifjúsága lefolyásáról vajmi keveset árul el.

Petőfi költészetének az ő egész életét megvilágító szubjektivitását *Kiss* József irataiban fájdalommal nélkülözzük és így azokból nem konstruálhatjuk költészetének fejlődését.

Abban a percben, mikor a Felvég végső házát, falúja ref. paplakának környékét elhagyja, végighaladva az utcán, melyen a zsidó gyerek felé a kövek és a gúny repültek, elveszítjük ifjúkori fejlődésének fonalát.

A feléje repülő köveket és a gúnyt még soká láttuk és hallottuk, a kutyák még jó ideig megugatták, — még most is ugatnak — de maga a zsidó gyermek eltűnt szemeink elül. Csak meglelt ifjú korában bukkanunk ismét *Kiss* József nyomára.

*

Szavahihető emberek állítása szerint, sok évvel ezelőtt a fehér rabszolgák egykoron hirhedt vásárcsarnokában, a zsidó iskolák kuli-tanyáján, az Orcykávéházban láttak egy tüzes szemű ifju tanítót.

Ez a tanító undorodó lélekkel szemlélte azt a vásárt, hol félévről-félévre, z'mánról-z'mánra, csekély bérért, nagy megaláztatás árán, zsidó bérlők és előljárók szerződtettek hajótörött, szellemi proletárokat, abból a célból, hogy a szellemi kohókban, a zsidó iskolában, kora hajnaltól öreg estig olvassák a zsidó tradíciók nemes ércét és csöpögtessék a zsidó gyermek szívébe.

Ez a tüzes szemű fiatal zsidó tanító *Kiss József* volt. Csakhogy akkor tarsolya már tele volt szebbnél-szebb zsidó balladákkal. A „*Dal a szegény Árjéről*” már ott motoszkált agyában, talán már rongyos kabátja zsebéből kikandikált.

Kiss József zsidó balladáinak hősei és azoknak érzelmi világa, borongós kedélye, szivettépő fájdalma: vér a mi vérünkből, hús a mi husunkból.

Keletnek mirháját, a Libánon üde fuvalmát, a Jordán csobogását érzem és hallom költészetében. A betlehemi Jisáj fiának, a pásztor királynak hárfáját pengeti „Ünnepnapok” című poémáiban.

Gileádnak lalzsamát, Hebron völgye üde rózsáinak illatát élvezem lírai költészetében. Jeremiás szívfacsaró siralma és zokogása hallatszik „*Odessza*” és „*Az ár ellen*” című költeményeiből.

De azért magyar minden gondolatja, érzése, egész lelke. A hazaszeretet szent érzését ki fejezte még ki ily szépen, megkapóan?

„Ó pedig szeretlek, én földem te drága
Mint talaját a fa, hol elhullt virága,
Lelkem minden szála te hozzád van kötve,
Úgy fogódzik belé áldott szent rögödbe.”

A pásztoi zsidó leányok gyászát, *Barna Eszter* két szeme pillantását, a szegény *Árje* anyjának péntek esti gyertyagyújtását: ki tudná feledni?

„Özvegyasszony azalatt terít nyakrafőre,
Sokfonatú kalácsot tesz az asztalfőre.
Gyertyát is gyújt három szálat,
Mosdó vizet készít,
Úgy várja be péntek este az ő szeme fényit!”

Simon zsidóék deszka koporsója, *Kincses Lázár Esztikéje*, a dölyfös *Lázár, özvegy Salamonné*: kiirthatatlan nyomokat hagynak Juda leányainak szívében. *Uj Ahasvér* bugó fájdalma még a világirodalomban is párját ritkítja.

Valahányszor véreim a közpályák hivatalainak kapuin *kenyérért* kopognak és a közhatalom kezelői rámutatnak arra a bizonyos foltra, mely éget mint a tűz, arra a rozsdára, mely csak *szentelt vízzel* lemosható: az *uj Ahasvér* átka rezegetti meg sziveinket.

Avval a töröl metszett zsidó lélekkel, az önzetlen, önfeláldozó testvérrel, a gondoktól megtépett, a *varrógép* mellett éjjel-nappal gubbasztó *Terézzel* már gyakran találkoztam. Ha a „Mese a varrógépről” angol vagy francia író tollából kerül ki: a világirodalomban első helyet foglalna ma el.

Ki felejthetné el a galambösz fejű *vén Jób* tisztos alakját?

Mikor a hajlék benső rejtekébe surran, ahol mint holdfény virágágyon, patyolat párnáin nyugszik éjente *Mirjám*, a túlvilági szendergő szobor és az ágy bontatlan, *Mirjám sehol*; mikor felnyitja ónos keskeny ablakát és a hitében nem ingadozó, sziklaszilárd jellem belekiált a sötét sivár éjszakába: „Adonáj!” akkor ott markolász a költő szívünk kellő közepébe.

... A vén Jób házában nádviskóban nevelkedtem, ott járt köztünk *anyaképeben* tizenhat gyermeke közt (enyém, tied, mienk és övé) az a sziklaszilárd, hajthatatlan jellem. Kevés beszédű, komor, büszke, törhetetlen, hallgatag volt.

„Hol haldokló végtusáját vívt,
Ott megjelent: ha hívta, nem hívta.
S a vívodó, az elszakadó lélek
A biztatásból, mely szemében fénylett,
Midőn a hitvallást harsányan zúgta:
Erőt merített az utolsó útra.“

Az én szegény *vén Jóbom* ott porladozik a szilas-balhási temetőszélen.

„Sivár éjszakán, te alszol
Ottan *édes jó anyám*.“

Magyar Izráel koszorus lantosa! Pásztorkirály búbájos hárfájának örököse!
Hallgasd meg magyar Izráel tanítói érzelmeinek gyarló tolmácsát!

Rajongó szeretettel élvezük közénk szórt kincseidet.

Dalaidnak ritmusa, zenéje, forró tüze elbájolta szívünket.

Az ősi átok panaszai megrezegtetik lelkünket; ártatlanul meghurcolt testvéreiddel való együttérzésed meghódított bennünket. Büszkén gondolunk arra, hogy a mienk vagy és hogy költészeted egybeforrt a zsidó lélekkel.

Hódolattal hajtom meg előtted a zsidó iskola zászlaját és büszkén vallom, hogy Te is valaha sátorlakó zsidó tanító voltál.

Költészetedben megörökített alakjaidat, ó dehogy felejtjük! Hagyományainkból feldolgozott eszmevilágodat szívünkbe zárjuk. Közénk szórt kincseidet szeretettel gyűjtjük, szétosztjuk és beplántáljuk Izráel fiai és Juda leányai szívébe.

Csukási Fülöp.

EGYESÜLETI ÉLET.

Pályázat izr. tanítók árváinak segélyezésére.

Az Orsz. Izr. Tanítóegyesület 1892-ben, fennállásának negyedszázados évfordulója alkalmából nyilvános gyűjtés útján, melyhez hazánk hitközségei, tanítótestületei és áldozatkész hitfeleink legnemesebbjei tetemes összeggel járultak, elhunyt tagjai *kiskorú árváinak gyámolítására* „Árva-alap“-ot létesített, melynek kamataiból és az azóta létesített alapítványok kamataiból alább közzétett nyílt pályázat útján ez évben 1313 korona kerül kiosztás alá.

A pályázati feltételek a következők:

1. Az „Orsz. Izr. Tanítóegyesület“ az árva-alapból és az árva-alapítványokból rendelkezésére álló kamatokból *kilenc* 100—100 koronás — köztük egy 103 K-ból álló *Reif Jakab*, egy 100 K-ból álló *Ózer Zsigmond*, egy 100 K-ból álló *Singer Izrael* és két 100—100 K-ból álló *megyeri Krausz Lajos* alapítványi — egy 200 (kétszáz) K-ból álló *lovag Wechselmann Ignác és neje szül. Neuschloss Zsófia* alapítványi, (mely esetleg két 100—100 koronás segélyre bontható), egy 120 (egyszázhusz) K-ból álló, — esetleg két tételben kiadható — *Wahrmann Mór* nevére szóló alapítványi, egy 50 koronás *lovag Wechselmann Ignác* alapítványi és egy 40 koronás *Kohn-Schwerin* alapítványi árva-segélyt oszt ki oly elhunyt zsidó tanító árvái közt, kiknek atyja legalább is három éven át volt az egyesületnek tagja.

II. Különös figyelemben részesülnek azon elhunyt rendes tagok szegény-

ségben hátramaradt kiskorú gyermekei, kik a szülői házon kívül, idegen helyen nevelkednek.

III. Első sorban oly rendes tagok árvái vétetnek az alap jótéteményeinek kiosztásánál figyelembe, akik az Orsz. Izr. Tanítóegyesületnek régibb idő óta tagjai voltak, járandóságukat pontosan befizették és az egyesület felvirágzásához egyébként is hozzájárultak.

Oly tagok árvái, kik három évnél rövidebb ideig voltak tagjai az egyesületnek, az árvasegélyre nem tarthatnak igényt.

IV. A folyamodók közül előnyben részesülnek oly tanítóözvegyek, mint a folyamodó árvák gyámjai, kiknek igen csekély, vagy semmiféle nyugdíjuk nincs, továbbá azon tanítók árvái, kik életökben az árva-alap gyűjtése és az egyesületi tankönyvek terjesztése körül buzgólkodtak.

V. A *kétszáz koronából* álló „*lovag Wechselmann Ignác és neje szül. Neuschloss Zsófia*“ árvasegélyre csak teljesen árva (atyátlan és anyátlan) tarthat igényt, de a választmány fentartja magának a jogot, hogy ezen {kétszáz koronás segélyösszeget is esetleg két egyenlő részben, két atyátlan árva közt oszthatja meg. A *százhusz* koronás „*Wahrmann Mór*“ alapítványi árva-segélyre vonatkozólag is fentartja magának a választmány azt a jogot, hogy azt is esetleg két részben, két atyátlan árvának osztja ki. A *Kohn-Schwerin* alapítvány kamatait esetleg nem tag árvája is megkaphatja.

VI. Az árvasegély elnyerése ügyében benyújtandó kérvényt az árva-bizottság és vidéki kör-elnökök meghallgatása után a központi választmány intézi el végérvényesen, kivéve a *megyeri Krausz Lajos* alapítványi két árvasegélyt, melyben a közp. választmány hármas jelölése alapján a végrendelet végrehajtó-bizottsága intézkedik végérvényesen.

VII. A segélyezésekre érdemeseket ajánlhatja: valamely vidéki kör, vidéki választmányi tag, hitközségi, iskolai és politikai hatóság.

VIII. Az árvasegély odaitélése egyelőre csak egy évre szól. Jogában áll azonban minden kiskorú árvának kérvényét megújítani.

IX. A családi és egyéb viszonyokat, nevezetesen a segélyezendő árva nevét, korát és esetleges foglalkozását vagy egyéb életkörülményeit feltüntető hiteles adatokat felszerelt kérvények, a folyamodó árvák gyámjai által *1908. évi január 16-áig* az egyesület elnökségéhez (Budapesten, VII. Wesselényi-utca 44. sz.) küldendők. Az odaitélés a január hó végén tartandó választmányi ülésben történik.

A kitűzött határidő után érkező, vagy hiányosan felszerelt kérvények csak az esetben vehetők figyelembe, ha az árvabizottság azt javasolja.

Az Orsz. Izr. Tanító egyesület központi választmánya nevében:
Budapesten, 1907. december havában.

Hajnal Jakab,
egyes. titkár

Stern Ábrahám,
egyes. elnök.

Pályázat.

Az „*Orsz. Izr. Tanítóegyesület*“ által létesített kétezer koronás és néhai dr. Jókai Mór 500 koronás hagyatékával 2500 koronára emelkedett „*Jókai Mór alapítvány*“ ez évi kamatai, 100 korona, január hó folyamán kerülnek kiosztás alá. Az alapító levél értelmében ezen összeg oly izr. felekezetű tanítónak és egyesületi tagnak fog ösztöndíj címén odaitéltetni, aki a magyar nyelv oktatásában, valamely nemzetiséglakta vidéken működve, felsőbb hatóságok által is hivatalosan elismert sikereket tud felmutatni. A jutalmat a közp. választmány a január hó végén tartandó ülésében fogja odaitélni.

Felszólítjuk tehát egyesületünk mindazon tagjait, kik ezen ösztöndíj elnyeréseért folyamodni szándékoznak, hogy sziveskedjenek kellően felszerelt kérvényeiket az egyesületi elnökség címe alatt, legkésőbb 1908. január hó 16-dikáig beküldeni.

Budapesten, 1907. december havában.

Hajnal Jakab,
egyes. titkár.

Stern Ábrahám,
egyes. elnök.

Pályázat.

Az „Orsz. Izr. Tanítóegyesület“ által létesített „*Léderer Ábrahám-ösztöndíj és segély-alapítvány*“ f. évi kamatja — 100 K —, melyet *Léderer Ábrahám* tanár 20 koronás adományával 120 koronára egészít ki, január hóban kerül kiosztás alá. Ezen alapítvány elnyeréseért folyamodhatik:

a) közép- vagy szakiskolát, valamint felsőbb tanintézetet látogató oly szegénysorsu, jó erkölcsü, szorgalmas tanuló, akinek atyja egyesületünknek legalább három év óta rendes tagja. Egyenlő minősítvény mellett előnyben részesül azon folyamodó, kinek atyja egyesületi kiadványaink terjesztése által az egyesületi vagyon gyarapításához járult,

b) gyógyfürdőre szoruló, betegségben sinlődő gyermek, kinek atyja egyesületünknek legalább három év óta tagja.

c) leánykiházasítás alkalmából anyagi segélyre szoruló egyesületi rendes tag.

Pályázati határidő 1908. január hó 16-dika.

Budapesten, 1907. december havában.

Hajnal Jakab,
egyes. titkár.

Stern Ábrahám,
egyes. elnök.

Tudósítás.

A közp. választmány 1907. dec. hó 19-én ülést tartott, melyről a következőket jelentjük

Elnök: *Stern Ábrahám.*

Jegyző: *Pintér Ignác.*

Jelen voltak: Adler Simon, Bárd Rezső, Biró Samu, Csukási Fülöp, Döri S Zsigmond, Földes Lipót, Herczka Gusztáv, Kornfeld Gyula, Kuttner Miksa, Mandl Bernát, Pintér Zsigmond, Révai Miksa, Rózsa Ede, Székely Lajos, Tolnai J. Béla és Wolf Ármin.

Távollétüket kimentették: Balla Bernát, Barna Jakab, Csajági Béla és Léderer Ábrahám.

1. Elnök megnyitja az ülést és felolvastatja a november hó 14-én tartott rendes választmányi ülés jegyzőkönyvét, melyet a választmány hitelesít.

2. Elnök a következőket jelenti:

a) Egyesületünk tiszteletbeli tagja, volt alelnöke és választmányának örökös tagja: *Mendl Lajos*, az Orsz. Izr. Tanítóképző-intézet nyug. tanára, f. hó 1-jén 77 éves korában rövid szenvedés után elhunyt.

A megboldogultban a magyar zsidó tanítóság nagyrabecsült tanárát gyászolja, ki a lelkiismeretes, buzgó és fáradhatlan tanítónak igaz példaképe volt. Felsőszázadon át szolgált a magyar zsidó tanügyet igaz lelkesedéssel, sokoldalú alapos tudással. Egyesületünknek alapítása óta buzgó tagja volt, ki a kiadásunkban megjelent mintaszerű német tankönyveivel saját érdemeit és egyesületünk erkölcsi tekintélyét és anyagi erejét gyarapította.

A vezetőség a halál hírére az egyesület nevében gyászjelentést adott ki, a f. hó 3-án végbement temetésén elnök vezetése alatt testületileg jelent meg,

az elhunyt családjának, valamint az Orsz. Izr. Tanítóképző-intézet tanári karának részvétiratot küldött.

A választmány felállással jelzi gyászát és mély fájdalmát, részvétének a mai ülés jegyzőkönyvében ad maradandó kifejezést és az elnökség intézkedéseit jóváhagyólag tudomásul veszi.

b) Az elnökség egy-egy küldöttsége tisztelgett dr. *Mezey Ferenc*, *Hatvany-Deutsch József*, dr. *Leitner Adolf* és *Kornfeld Zsigmond*, a nyári közgyűlésen megválasztott tiszteletbeli tagoknál és átadta nekik a tiszteletbeli tagságról szóló díszoklevelet.

Tudomásul szolgál.

c) *Kornfeld Gyula* jelenti, hogy az árvabizottság megalakult, őt magát elnöknek, *Győri Adolfot* jegyzőnek és *Csukási Fülöpöt* előadónak választotta.

Tudomásul szolgál.

d) Az elnökség felszólítására *Nagy József* bezdáni tagtársunk hatosztályú osztatlan zsidó felekezeti népiskola számára részletes tanmenetet és óratervet dolgozott ki, melyet *Radó Vilmos* nyug. képzőintézeti igazgató és a tankönyvbíráló-bizottság fognak átrevideálni. A munkálat azután lapunkban meg fog jelenni.

Az elnökség egyszersmind tervbe vette a hatosztályú teljesen osztott zsidó felekezeti népiskola részletes tanmenetének megszerkesztését, melynek alapjául a pesti izr. hitközségi elemi fiúiskola részletes tanmenete fog szolgálni. Ezt a munkálatot is lapunk egész terjedelmében fogja közölni.

Örvendetes tudomásul szolgál.

e) A választmány határozatából kifolyólag az elnökség a propaganda sikeres előmozdítása céljából felhívásokat és gyűjtőíveket nyomtatott, hogy azokat összes tagjainkhoz, valamennyi iskolafentartó izr. hitközséghez és a pesti izr. hitközség előkelőbb tagjaihoz elküldje. A felhívás szövegét lapunk decemberi száma, a *Pester Lloyd* és a *Neues Pester Journal* egész terjedelmében közölte.

A választmány ez intézkedést tudomásul veszi, a költségeket megszávazza és jegyzőkönyvi köszönetet szavaz *Dr. Grauer Vilmos*, pesti izr. hitk. előljárónak, ki lelkes buzgósággal terjeszti felhívásunkat és gyűjtőiveinket, egyszersmind átíratban fejezi ki köszönetét a *Pester Lloyd* és *Neues Pester Journal* szerkesztőségének.

f) Az ujságokban közétett felhívásunk eredményeképen a következő alapító- és pártoló tagok jelentkeztek.

Özv. *Hirschler Frigyesné*, *Deutsch Antalné* és *Fleischl Sándor* 100—100 korona alapító tagdíjat küldtek be, *Radó Gyula*, *Neumann M.* budapest kereskedők, *Hausbrunner Vilmos* és Dr. *Fényes Mór* tanárok évi 10 koronával pártoló tagokul jelentkeztek.

Örvendetes tudomásul szolgál.

g) *Lövy Mór* iglói tagtársunk az *Üdülő-telep* javára ujabban ismét 73 koronát gyűjtött.

A választmány ezt örvendetes tudomásul veszi és hálás köszönetét fejezi ki *Lövy Mór* tagtársunknak, ki az *Üdülő-telep* ügyét oly lelkes buzgósággal karolja fel, mint a mily buzgósággal működött közre mindenkor, akármely irányban kellett egyesületünk törekvéseit támogatni.

3. A választmány elhatározza, hogy átíratban üdvözli *Dr. Weinmann Fülöp* udvari tanácsost, a pesti izr. hitközség ujonnan megválasztott elnökét és *Dr. Stiller Mórt*, a pesti izr. hitközség oktatásügyi osztályának most megválasztott elnökét.

4. *Biró Samu* beterjeszti az *Üdülő-telep* bizottságának jegyzőkönyvét. Jelenti, hogy a bizottság megalakult, és a választmánytól kiegészítést kéri olyaténképen, hogy 10 fővárosi és 5 vidéki tagja legyen.

A választmány a jelentést tudomásul veszi és az Üdülő-telep bizottságát a következő 5 fővárosi és 5 vidéki taggal egészíti ki: *Ábrányi* Aladár, *Balla* Bernát, *Bárd* Rezső, *Rózsa* Ede és *Wolf* Ármin budapesti, *Barta* Fülöp veszprémi, *Erdős* Jakab bajai, *Löbl* Lipót marcalii, *Lövy* Mór íglói és *Vázsonyi* Izidor tapolcai tagtársakkal.

5. Elnök javaslatára a választmány elhatározza, hogy egy létesítendő szolgálati szabályzat tervezetével és a zsidó tanítók és hitoktatók fegyelmi szabályzatának kérdéseivel kíván foglalkozni és az ügynek előkészítésére és javalattételre a jogvédő bizottságot kéri fel.

6. Elnök javaslatára a választmány elhatározza, hogy a pedagógiai bizottság foglalkozzék azzal a kérdéssel, hogy a fiókkörök legközelebbi üléseire mely tételek tűzendők ki tárgyalásra és erről a választmány legközelebbi ülésén tegyen jelentést. A választmány egyszersmind kimondja, hogy ezen megállapított tételeken kívül a fiókkörök elnökei általuk megállapítandó, illetőleg helyiérdekű kérdéseket csak úgy tűzhetnek napirendre, ha azokat a kellő időben való bejelentés után a választmány jóváhagyja.

7. A választmány elhatározza, hogy lapunk januári számában a következő pályázati hirdetéseket teszi közzé: *Az árvasegélyekről, a Jókai Mór-alapítványi ösztöndíjról és a Léderer Abraham-segélyről szóló* pályázatokat.

8. A választmány az évvégi zárószámadás felülvizsgálására a következő 3 tagból álló bizottságot küldi ki: *Biró* Samu, *Kuttner* Miksa és *Schichtanz* Ármin.

9. A választmány a tagok névsorának megállapítására bizottságot küld ki, melynek tagjai a következők: *Győri* Adolf pénztáros, *Révai* Miksa és *Adler* Simon ellenőrök, *Hajnal* Jakab titkár, *Pintér* Ignác helyettes titkár, *Biró* Samu, *Kuttner* Miksa és *Schichtanz* Ármin választmányi tagok.

10. A választmány a következő segélyeket szavazza meg: 3 vidéki tagnak rendes betegsegélyképen összesen 160 koronát; 2 vidéki tagnak rendkívüli segélyképen összesen 53 koronát.

Egyszersmind tudomásul veszi az elnök által 2 tételben nem tagoknak adott 13 korona segélyezést.

11. A választmány a rendes tagok sorába felveszi *Simonyi* Zoltán 20 éves zsolnai kartársat.

Levelezés.

Az Orsz. Izr. Tanítóegyesület Elnökségének

Budapesten.

F. hó 20-án kelt nagybecsű soraikban foglalt meleg üdvözlésükért, melyet a pesti izr. hitközség elnökéül újból való megválasztásom alkalmából hozzám intézni méltóztattak, fogadják őszintén érzett, igaz köszönetem kifejezését.

Az orsz. izr. tanítóegyesületnek, mint a *mi felekezeti kulturánk ezen legközvetlenebb istápolójának* személyem iránt nyilvánított lelkes becsülése jóleső örömmel tölt el, mely kifejezett ragaszkodásukat állandó ösztönzömül fogom tekinteni ama törekvésben, amellyel ami nagyhagyományu kulturánk lehető fejlesztése mellett, a zsidó szellemi élet katonáinak: a zsidó tanítóknak szükségleteit és jogos érdekeit óhajtom szeretettel és méltánylással kielégíteni.

Hazafiui üdvözlettel

Dr. Weinmann Fülöp.

Az Országos Izr. Tanítóegyesület Tekintetes Elnökségének

Budapest.

Fogadják, kérem, f. hó 20-án kelt megtisztelő soraikért, melyekkel engem hitközségi előljárónak való megválasztásom alkalmából üdvözölni szivesek voltak, hálás köszönetemet.

Nagyérdemü együletünknek a felekezeti tanítás és tanításág érdekében kifejtett eredményes működését új állásomban csak fokozottabb érdeklődéssel fogom követni és igaz kötelességemnek fogom tartani, hogy azt tőlem kitelhetőleg minden erőmmel támogassam.

Engedjék meg, hogy ezen érdeklődésem szerény jelét adjam az által, hogy nagyérdemü egyesületükbe ezennel mint alapító tag belépek.

Kiváló tisztelettel
Dr. Stiller Mór.

1907. évi december hóban befolyt tagdíjak és gyűjtések kimutatása.

a) Alapító tagdíjak:

	kor.		kor.
Özv. Deutsch Antalné, Bpest bold.		Fleischl Sándor, Bpest	100.—
férje emlékének tiszteletére ...	100.—	Dr. Stiller Mór, Bpest	100.—
Özv. Hirschler Frigyesné, Bpest	100.—		<u>Összesen 400.—</u>

b) Pártoló tagdíjak.

	kor.		kor.
Abel Bernát, Bpest ...	10.—	Izr. hitk Vágújhely ...	10.—
Dr. Bánóczi József, Bpest	10.—	Izr. hitk. (orth.) Szombathely	10.—
Blau Miksa, Vác	10.—	Izr. Nőegylet, Szepesváralja	10.—
Dr. Goldziher Ignác, Bpest	10.—	Dr. Munkácsi Bernát, Bpest	10.—
Horowitz Adolf, Nagyszombat ...	10.—	Neumann Vilmos, Bpest	10.—
Izr. hitk. Czegléd ...	10.—	Roth József, Debreczen	10.—
Izr. hitk. Jászberény ...	10.—	Schwarcz Ignác, Bpest	10.—
Izr. hitk. Kaposvár	10.—	Dr. Weiszbürg Gyula, Bpest	10.—
Izr. hitk. Losonc ...	10.—		
Izr. hitk. Nyiregyháza	10.—	<u>Osszesen...</u>	<u>180.—</u>

c) Rendes tagdíjak:

	1907-re kor.	Hátr. kor.		1907-re kor.	Hátr. kor.
Abelesz Jónás, Vágszered...	4.—	4.—	Biró Samu, Budapest ...	6.—	—
Adler Jakab, Budapest...	8.—	—	Bonyhádi Ignác, Nagy-Marton...	8.—	—
Adler József, Pécsvárad	—	8.—	Boros Aladár, Kassa ...	8.—	—
Adler Lázár, Békés ...	8.—	—	Braun Ede, Galgóc (1908-ra)...	8.—	—
Altstädter Lajos, Szombathely...	8.—	—	Bricht Manó, Holics ...	6.—	2.—
Almási Albert, Galgóc ...	8.—	—	Brüll Salamon, Vágújhely	3.—	1.—
Ábrányi Aladár, Budapest	2.—	6.—	Buxbaum Jakab, Kismarton, ...	8.—	6.—
Balla Bernát, Budapest...	8.—	—	Buxbaum Lipót, Pápa ...	8.—	—
Barna Jakab, Budapest	2.—	6.—	Brauner Adolf, Zombor ...	8.—	—
Barta Fülöp, Veszprém	8.—	—	Bonis Menyhért, Nyiregyháza	8.—	—
Barta Mór, B.-Gyarmat...	8.—	—	Bérczi Fülöp, Orosháza ...	8.—	—
Bató I. Lipót, Budapest	8.—	—	Darvas Salamon, Ó-Becse...	4.—	—
Baum Ármin, Perbete	8.—	—	Deák Adolf, Léva*	16.—	—
Bárd Rezső, Budapest ...	2.—	6.—	Deutsch Mór, Szeicz	8.—	—
Barta Albert, Zalaszentgrot	8.—	—	Deutsch Mór, Adánd ...	8.—	—
Baumgarten Samu, Győr	8.—	—	Décsi József, Érsekújvár ...	8.—	—
Bányai Ferencz, Léva	4.—	4.—	Dobó Miksa, Oszlány	8.—	—
Bátori Sándor, A.-Irsa ...	8.—	—	Eckert György, N.-Vázsony	6.—	2.—
Bergmann Ármin, A.-Rétfalu	8.—	2.—	Eckstein Lipót, Salgótarján	8.—	—
Benedek Ábrahám,	8.—	—	Ehrenthal Mór, N.-Szombat	6.—	2.—
Berger Ármin, Bolesó	8.—	—	Ehrenthal Mór, Pozsony	8.—	—
Berger Benő, Pozsony ...	8.—	—	Erdős Jakab, Baja ...	8.—	—
Berger Réla, K. Szt.-Miklós ...	8.—	—	Eibenschütz Fülöp, P. Diószeg	8.—	—
Berger Mór, Vác	8.—	—	Fehér Sámuel, Lacháza	8.—	—
Berkes Jakab, Budapest ...	8.—	—	Fejes Adolf, Verebély ...	2.—	6.—
Berkovics Károly, Margitta	6.—	—	Feuermann Márk, Sz.-Váralja	8.—	—
Biedermann Adolf, Eger	8.—	—	Fischer Ferenc, Turán	6.—	2.—

* Ebből 8 kor. 1908-ra.

	1907-re kor.	Hátr. kor.		1907-re kor.	Hátr. kor.
Fischer Lipót, L.-Szt.-Miklós	8.—	—.—	Kornfeld Gyula, Budapest...	8.—	—.—
Fischer Mór, Budapest	8.—	—.—	Kornhauser Simon, Késmárk ...	8.—	—.—
Fischmann Ignác, Paks	8.—	—.—	König Géza, Szegzárd ...	2.—	6.—
Fleischmann J. Gyula, Budapest	8.—	—.—	Korányi József, Kispeszt ...	8.—	—.—
Fleischmann Károly, B.-Sz.-Tamás	8.—	2.—	Körösi József, Szombathely	8.—	—.—
Fleischner Lipót, B.-Bánya	8.—	—.—	Kramer Miksa, Vác ...	8.—	—.—
Fodor Miksa, Vágsellye	8.—	—.—	Krámer Samu, Szendrő...	2.—	6.—
Földes Lipót, Budapest	8.—	—.—	Krausz Jakab, Budapest	8.—	—.—
Frankl Miksa, Gyoma	8.—	—.—	Krausz Jakab, Veszprém ...	8.—	—.—
Fried Zsigmond, B.-Bánya	8.—	—.—	Krausz Márk, Székesfehérvár...	2.—	6.—
Friedmann Lipót, Ungvár...	8.—	—.—	Krausz Simon, Miskolcz	8.—	—.—
Füzi Márk, Kassa	8.—	—.—	Krausz Vilmos, Galanta	2.—	4.—
Geiger Miksa, Esztergom	8.—	—.—	Kun Lajos, Baja ...	8.—	—.—
Galgóczi Ábrahám, Galgóc	8.—	—.—	Kuti Zsigmond, Debrecen ...	8.—	—.—
Gál Simon, Galgóc	8.—	—.—	Kuttner Miksa, Budapest,	8.—	—.—
Gárdos Mór, S.-A.-Ujhely	8.—	—.—	Ladányi Bernát, Zsarnóca ...	8.—	—.—
Gellért Mór, Szivak	5.—	—.—	Láng Ignác, Szakcs ...	2.—	6.—
Gerő Ignác Nagyszombat...	4.—	4.—	Ladányi Miksa, Budapest ...	8.—	—.—
Glück Á. Jakab, Radosna	—.—	8.—	Lampel József, Hidaskürth**	8.—	—.—
Goldhammer Samu, Csorna ...	8.—	—.—	Lendvai Fülöp, Kismarton	—.—	4.—
Goldstein Anna, Mátészalka*)	8.—	—.—	Leblovics Izrael, Girált	8.—	—.—
Gömöri Armin, Kaposvár...	8.—	—.—	Lengyel Manó, Baja	8.—	—.—
Grossmann Adolf, Trencsén ...	8.—	—.—	Ligei Jakab, Szeged	8.—	—.—
Grossmann Ábrahám, Torda ...	8.—	—.—	Lipkovics Emil, Kassa ...	8.—	—.—
Grünberger Fülöp, Nagybicse	8.—	—.—	Lipscher Jakab, Zsámbék	8.—	—.—
Gyarmati Sámuel, Miskolc ...	8.—	—.—	Lippe József, Debrecen	4.—	—.—
Gyömörei Miksa, Zalalövő	8.—	—.—	Löbl Benő, Verbó ...	8.—	—.—
Györki Károly, Apatin ...	8.—	—.—	Löffler Jónás, Nagybecskerek...	8.—	—.—
Habermann József, Eperjes	4.—	—.—	Löwenstein Paula, Veszprém ...	8.—	—.—
Hajnal Daniel, Bácsstopoia ...	2.—	6.—	Löwy Fülöp, Órszállas...	4.—	4.—
Hajnal Jakab, Budapest	8.—	—.—	Löwy Mózes, Vágszered	8.—	—.—
Halász Ignác, Budapest	8.—	—.—	Löwy Nátán, Barcstelep	8.—	—.—
Halász Manó szatmár ...	4.—	—.—	Löwinger József, Zenta**	8.—	—.—
Hamburger Ignác, A.-Szántó	8.—	—.—	Lukács Sándor, Tolcsva	2.—	8.—
Havas Henrik, K.-Körös	4.—	—.—	Magyar Imre, Békés-Csaba	2.—	6.—
Herceg Armin, Budapest	8.—	—.—	Maislis Ferenc, Budapest ...	8.—	—.—
Herz Bernát, Kisjenő	8.—	—.—	Mandl Bernát, Budapest	8.—	—.—
Herzfeld Jakab, Tata	8.—	—.—	Mandula Izsák, Kolozsvár...	8.—	—.—
Herzka Henrik, Kürth ...	4.—	4.—	Mannheim Sámuel, Apc ...	2.—	6.—
Hermann József, Mátészalka ...	8.—	—.—	Margaréthen Izrael, Ungvár	8.—	—.—
Hirschfeld Ödön, Zenta	8.—	—.—	Menczer Ignác, Nyitra ...	8.—	—.—
Hoch József, Pécs ...	8.—	—.—	Mészáros Mór, Vágújhely	2.—	2.—
Hoffmann Lajos, Nagyszalonta	8.—	—.—	Müller Adolf, Budapest	8.—	—.—
Hoffmann Mór, Budapest	8.—	—.—	Mátrai Jakab, Zsolna ...	8.—	—.—
Holländer Áron, Ógyalla	8.—	—.—	Neuberger Lipót, Nagyszombat	8.—	—.—
Horowitz Simon, Budapest	8.—	—.—	Neufeld Ármán, Zólyom ...	8.—	—.—
Kanizsai Mór, Ujpest ...	8.—	—.—	Neumann Albert, Boldogasszony	4.—	—.—
Kamplér P. Péter, H.-Böszörmény	8.—	—.—	Pártos Károly, Vasvár (ebből		
Kardos Bernát, Tisza-Csege...	8.—	—.—	2 korona 1908-ra) ...	10.—	—.—
Kallós Izrael, H.-Nánás	8.—	—.—	Pfeiffer Mór, Győr ...	8.—	—.—
Kálmán Mátyás, Turkeve...	8.—	—.—	Pintér Ignác, Budapest ...	8.—	—.—
Kellner Ignác, Siklós ...	8.—	—.—	Pintér Zsigmond, Budapest ...	2.—	6.—
Kemény Károly, N.-Zsámbokrét	—.—	25.—	Poláček C. Vilmos, Marosvásárh.	8.—	—.—
Kertész Ödön, S.-A.-Ujhely ...	4.—	4.—	Pollák Albert, Pozsony...	8.—	—.—
Klein Adolf, Péterréve ...	8.—	—.—	Pollák Jakab, Mezőberény...	—.—	20.—
Klein Ármán, Nagylak ...	6.—	2.—	Pollák Miksa, M.-Kanizsa ...	—.—	4.—
Klein Gyula, Szombathely	4.—	4.—	Polgár József, Szegzárd ...	2.—	6.—
Klein Mór, B.-Szt.-László...	4.—	—.—	Porgesz Hermina, B.-Bánya	8.—	—.—
Klein Sámuel, Ungvár	8.—	—.—	Ranschburg Adolf, Cegléd...	8.—	—.—
Kohn Mór, Pécs...	8.—	—.—	Rába Albert, Erzsébetfalva	8.—	—.—
Kohn Salamon, N.-Szombat	8.—	—.—	Rédlich Mór, Boldogasszony ...	8.—	—.—
Kohn Simon, Miskolcz...	8.—	—.—	Reichenthal Adolf, Nagyszombat	6.—	2.—
Kozma Jakab, Tasnád ...	8.—	—.—	Reimann Mór, N.-Tapolcsány	8.—	4.—
Kondor Ignác, Budapest ...	8.—	—.—	Révai Miksa, Bajmok	2.—	3.—
Koralek Emil, Budapest	5.—	—.—			

* Ebből 3 K 1908-ra.

** Ebből 4 K 1908-ra

Révész Márton, Szombathely	8.—	—.—	Stern Jakab, Budapest	8.—	—.—
Reitzer Ignác, D.-Szerdahely	8.—	—.—	~~Strauber~~ Jakob, Kecel	8.—	—.—
Rechnitz Adolf, B.-Bánya	4.—	4.—	Strausz Zsigmond, Zalatorjapolcza	8.—	—.—
Róna Jakab, Budapest	8.—	—.—	Streisinger Simon, B.-Gyarm.	—.—	8.—
Róna Lipót, Budapest	8.—	—.—	Stricker Simon, Baja	8.—	—.—
Rosenberg Nándor, Szeged	8.—	—.—	Szabó Adolf, Jászberény	8.—	—.—
Rotter Salamon, Bpest	8.—	—.—	Szabó Jakab, S. A. Ujhely	8.—	2.—
Roth Gyula, Ürmény	—.—	4.—	Szántó Ede, Szabadka	8.—	—.—
Roth Ede, Bpest	4.—	4.—	Szántó Sámuel, Budapest	8.—	—.—
Roth Kálmán, Námesztó	8.—	—.—	Szemző Béla, Kishegyes	8.—	—.—
Roth Lajos, Námesztó	8.—	—.—	Szenes Kálmán, Budapest	8.—	—.—
Sámuel Antal, B.-Gyarmat	8.—	—.—	Székely Adolf, Eperjes	2.—	6.—
Salgó Albert, Sárvár	8.—	—.—	Székely Lipót, Makó	6.—	2.—
Sebestyén Manó, Bpest	6.—	2.—	Székely Lajos, Mohács	8.—	—.—
Silberstein Ede, Körmöcbánya	8.—	—.—	Szép Lipót, Veszprém	8.—	—.—
Simonyi Zoltán, Zsolna (1908-ra)	8.—	—.—	Szilágyi Nándor, Kassa	8.—	—.—
Singer Adolf, B.-Gyarmat	8.—	—.—	Szimányi Adolf, Puchó	8.—	—.—
Soltész Adolf, Szentés	8.—	2.—	Szini Márk, Bonyhád (1908-ra)	8.—	—.—
Spitzer Lipót, B.-Bicske	2.—	2.—	Szógyi Lipót, Puchó	8.—	—.—
Spronczi Adolf, Ny. Pereszlény	8.—	—.—	Tauber Nándor, Bpest	8.—	—.—
Spronczi Dávid, Miskolc	8.—	—.—	Tauszky Sámuel, Bpest	—.—	4.—
Spronczi Ede, Vágszered	8.—	—.—	Totisz József, Bpest	8.—	—.—
Sugár Ignác, Moson	8.—	—.—	Träubl Márk, Holics	8.—	—.—
Süsz Ármán, Högyész	8.—	—.—	Vadas Ábrahám, Miskolc	8.—	—.—
Schäffer Dávid, Debrecen	2.—	11.—	Vajda Géza, Győr	2.—	6.—
Scheer Bernát, Baja	8.—	—.—	Vámos Ede, Szécsény	8.—	—.—
Schönberger Mór, Huszt	6.—	2.—	Vándor Soma, Nagybicse	8.—	—.—
Schlosz Lajos, Rimaszombat	8.—	—.—	Váradai Zsigmond, Körmöcbánya	6.—	2.—
Schön Bernát, Győr	8.—	—.—	Vázsonyi Izidor, Z.-Tapolcza	8.—	—.—
Schön József, Budapest	8.—	—.—	Vermes Adolf, Pozsony	8.—	—.—
Schön Dávid, Bpest	8.—	—.—	Vécsei Kálmán, Budapest	8.—	—.—
Schönberger Manó, Nagymegyer	6.—	2.—	Vértesi Adolf, Kaposvár	8.—	—.—
Schönberger Samu, Felső-Szeli	8.—	—.—	Weisz Zsigmond, N.-Bicske	8.—	—.—
Schulhof Lipót, Budapest	6.—	4.—	Weiszberger Fülöp, Cservenka	8.—	—.—
Schwarz Ábrahám, Verbó	8.—	—.—	Wittenberg Vilmos, Tata	8.—	—.—
Schwarz Gyula, Nyitra	6.—	2.—	Weisz Gáspár, Sajókazincz	8.—	—.—
Schwarz Izidor, Puchó	8.—	2.—	Weisz Samu, Csorna	8.—	—.—
Schwarz Márk, Vác	4.—	4.—	Weisz Samu Szakolcza	8.—	—.—
Stadler Miksa, Somorja	8.—	—.—	Weisz Vilmos, Budapest	—.—	8.—
Steiner Ignác, Léva	8.—	—.—	Weisz Samuel Ujvidék	2.—	6.—
Stein Dávid, Rákospalota	2.—	6.—	Weisz Márk, Nemeskürt	4.—	4.—
Steinitz Gyula, Vágújhely	8.—	—.—	Wolf Ármán, Budapest	8.—	—.—
Stern Géza, Guta	8.—	—.—			

Összesen kor. 1815.— 318.—

d) Gyűjtés az árva-alap javára:

	kor.
Deutsch Mór gyűjtése, Szenicz	9.40
Gerő Ignác gyűjtése Nagyszombaton	1.56
Hábermann József, Eperjes	1.—
Izr. Tanítótestület gyűjtése, Holics	19.42
Kelemen József gyűjtése, Baja, esküvője alkalmából	10.—
K. Zs., Budapest	1.—
Reich Salamon, Baja, évi járulék	12.—
Reitzer Ignác, D.-Szerdahely évi járulék	1.—
Steinfeld adom., D.-Szerdahely	1.—
Összesen	56.38

e) Gyűjtés az Erzsébet-alap javára:

	kor.
Gárdos Mór, S.-A.-Ujhely	1.—
Ladányi Bernát, Zsarnóca	1.22
Schönberger Samu, Felső-Szob	2.—
Összesen	4.22

f) *Gyűjtés az Üdülő-telep javára :*

	Kor.
Fábri Henrik, Bpest alap. tagdíj II részlete	10.—
Izr. hitk. Cegléd " III., IV.	20.—
Sebestyén Manó, Bpest " " IV.	10.—
Vécsei Kálmán, Bpest " " IV.	10.—
Izr. hitk., Salgótarján párt. " II. és III.	10.—
Almási Albert, Galgóc rend. tagdíj IV. "	2.—
Ábrányi Aladár, Bpest " " III., IV. "	4.—
Balla Bernát, Bpest " " IV. "	2.—
Barta Fülöp, Veszprém " " IV.	2.—
Barta Fülöp gyűjtése Veszprém	2 08
Bérczi Fülöp. Orosháza rend. tagdíj V. részlete	2.—
Bíró Samu, Bpest " " III., IV. "	4.—
Bonis Menyhért, Nyiregyháza " " II., III., IV. "	6.—
Bonyhádi Ignác, Nagymarton " " IV. "	2.—
Braun Ede, Galgóc " " IV. "	2.—
Darvas Salamon, Obecse " " IV. "	2.—
Fischer Mór, Bpest " " IV. "	2.—
Füredi Ignác, Bpest " " IV. "	2.—
Gerő Ignác gyűjtése, Nagyszombat	1.60
Galgóczi Ábrahám, Galgóc rend. tagdíj IV. részlete	2.—
Gárdos Mór, Sátorajújhely " " II., III. IV.	6.—
Hercz Bernát, Kisjenő " " IV.	2.—
Kacz Henrik, Liptószentmiklós " " V.	2.—
Klein Salamon, Temesvár " " IV.	2.—
Ladányi Bernát, Zsarnócza " " IV.	2.—
Krausz Vilmos, Galántha " " IV.	2.—
Lengyel Manó, Baja " " IV.	2.—
Lövy Fülöp, Árszállás " " IV.	2.—
Lövy Mór gyűjtése Iglón	40.—
Reitzer Ignác, Dunaszerdahely rend. tagdíj IV. részlete	2.—
Róth Mór, Körösladány rend. tagdíj III IV. részlete	4.—
Rózsa Ede, Bpest rend. tagdíj IV. részlete	2.—
Salgó Albert, Sárvár " " IV.	2.—
Sámuel Antal, B.-Gyarmat rend. tagdíj III. részlete	2.—
Schön József, Bpest rend. tagdíj III. és IV. részlete	4.—
Schönberger Manó, Nagymagyar adomány	2.—
Vársonyi Izidor, Zalatapolca rend. tagdíj I. részlete	2.—
Wolf Ármin, Bpest rend. tagdíj II. részlete	2.—
Összesen	179.68

g) *Adományok :*

	kor.
Stern Ábrahám Budapest.	3.—
Fekete József, " "	10.—
Egy váradi hölgy adománya	1.—
Összesen	14.—

Gyűjtések részletezése: *Lövy* Mór iglói tagtársunknak az Üdülő-telep javára már harmadízben történt gyűjtéséhez a következők járultak: Iglói izr. iskolaalap 20 K, dr. Schwarcz Izsó Igló 5 K, Friedmann Leó Szepessümege 5 K, dr. Szita Bertalan Szepesszombat 5 K, Samet Zsiga Márkusfalva 5 K; összesen 40 K.

Gerő Ignác nagyszombati tagtársunknak az árva alapra történt gyűjtéséhez hozzájárultak: Ehrental Berta és Jolán 1.26 K, Pottok Ilona —.20 fillér, Reisz Sári —.10 fillér összesen 1.56 K.

Deutsch Mór szenicei tagtársunknak az árva-alap javára történt gyűjtéséhez a következő állami polg. iskolai tanulók járultak: Kaufmann Ottó 2 K, Schönmann Imre 50 f, Paschkesz Ármin 30 f, Deutsch Vilmos 20 f, Grünhut Róbert 20 f, Heller Dezső 20 f, Heller Vilmos 20 f, Lövy Miksa 20 f, Mandler Richárd 20 f, Molnár László 20 f, Neumann Gyula 20 f, Nasch Izidor 20 f, Schönmann Miksa 20 f, Taglicht József 20 f, Weisz Bernát 20 f, Weisz Izsák 20 f, Weisz Sándor 20 f, Winter Simon 20 f, Weber Sándor 20 f, Mandl Emil 10 f, Weinwurm Gyula 10 f, Groszmann Gizella 40 f, Meisl Anna 40 f, Schlesinger Irma 40 f, Weisz Matild 40 f, Weisz Regina 40 f, Grünfeld Jolán 20 f, Heller Sári 20 f, Monath Ilona 20 f, Reichsfeld Fáni 20 f, Spitzer Jolán 20 f, Kaiser Anna 10 f, Mandler Irén 10 f, Stärk Berta 10 f; összesen 9.40 f.

Budapest, 1907. december 31-én.

Győri Adolf
pénztáros.

Mendl Lajos.
1830 – 1907.

Csendesen távozott körünkből, aminő csendes, zajtalan, minden feltűnést kerülő volt munkássága. De azért e munkásság mély nyomokat hagyott a magyar zsidó tanítóság műveltségében. Azon férfiak közé tartozott, kik külföldön szerzett nagy tudásokat a hazai tanügy szolgálatába állították. Segítette európai színvonalra emelni a zsidó tanítóság műveltségét és ezzel a magyarságot is. Kétféle munkásra van szüksége a kulturának, olyanra, ki hangos szóval álmukból felriasztja a tespedőket és mintegy távolról megmutatja nekik a világosság fáklyáját és olyanokra, kik napról-napra folytatott fáradhatatlan munkásságban eloszlatják a fejekben uralkodó sötétséget és lassan-lassan megtöltik a szívet és elmét azokkal a hasznos ismeretekkel, amelyekre életre való, feladatukat jól betöltő munkásoknak szükségük van. *Mendl* Lajos az utóbbiakhoz tartozott. Nem szerette a hangos phrasisokat, nem állott ki a küzdőtérre jelszavakat hangoztatva, hanem hű, kitartó, lelkiismeretes munkásságban azt adta a tanítónak, amire szüksége volt; tudást és tanítási ügyességet. Azt a feladatot tűzte ki magának, amely egész lényének, tehetségének, temperamentumának teljesen megfelelt. Hiuság, dicsvágy őt nem bántotta, nem kereste pályájának fényesebb, hanem inkább nehezebb részét.

De épp azért emlékezete nem fog kiveszni tanítványai szívéből, mert mentől inkább érlelődnek az élet küzdelmeiben, annál többre fogják becsülni mind azt, amit *Mendl* Lajosnak köszönhetnek.

Származása, fejlődése kiválóan alkalmassá tették azon feladat betöltésére, melyre őt az isteni gondviselés kiszemelte. Bölcsője Morvaország egy kis városkájában ringott, abban az országban, melyben II. József óta a zsidóság a kulturális fejlődés oly magas fokát érte el, hogy egy ideig az európai zsidóság élén haladt, hol zsidó tudás és európai műveltség a legszebb harmoniában egyesültek. Prágában tanítványa volt a híres *Herrmann* tanárnak, akit méltán lehet a nagy népiskolai paedagogusok mint *Diesterweg*, *Dittes*, *Kehr* mellé helyezni, kinek művei annak idején nálunk is magyar fordításban el voltak terjedve. Ilyen előkészültség után mint fiatal művelt tanító jött hozzánk és 15 évi szakadatlan munkásságban a tanítójelöltek százait vezette be a német irodalom és a történet ismeretébe, nemcsak nagy tudást, hanem kiváló methodikai jártasságot hozva magával hazájából.

Mendl teljesen elsajátította anyanyelvünket és ép oly lelkiismeretes pontossággal adta elő a hazai, valamint a világtörténetet. Előadása nyugodt, világos volt, sohasem habozott, mert az a tények biztos tudásán alapult, abban, amit közölt, feltétlen meghizható volt és tanítványai a történeti ismereteket oly alaposan, bőven sajátították el tőle, hogy az talán egész életükre alapul szolgálhatott a népiskolai tanításban.

Még fontosabbnak tartom szerepét, mint a német nyelv tanárának. Bármennyire első rangú kötelességünk is, hogy a nemzeti műveltség hű bajnokai legyünk, egy idegen nyelvre mint kulturnyelvre nagy szükségünk van. És erre a mai körülmények között legalkalmasabb a német. A zsidó tanítóság magasabb műveltségét, mely őt más felekezetek tanítóitól megkülönbözteti, nagyrészt héber és német tudásának köszönheti. *Mendl* ritka tapintattal oldotta meg a német tanár kényes feladatát. Ő nem németesített, teljes buzgósággal beállott a magyar tanügy munkásának, helyeselte a zsidóság magyarosodási törekvéseit, de azért senkitől a német szellem kincseit alaposabban, jobban nem lehetett megtanulni, mint ő tőle.

Boldognak érezhettem magam, hogy ily kiváló jó tanár oldalán évekig mint kartársa működhettem. Ő nekünk, mikor mint fiatalabb tanárok a képző-

intézetbe kerültünk, a kötelességtudás, a buzgóság mintája volt, tőle tanultuk, hogyan kell elbánnunk a tanítójelöltekkel, példája mint élő lelkiismeret hatott ránk. Mindent, amit tett, oly egyszerűen, keresetlen módon, oly magától értődően tette, neki nem kellett búzdítás, felsőbb elismerés; habozás, kétely nélkül haladt a maga útján. Mondhatom, ennyi önzetlen, odaadó, önfeláldozó munkásság láttára, elrösteltem magam és, bár sohasem intett engem pontosságra és munkásságra, a néma példája hangosabban szólt, bármely hangos intésnél.

Jóságos arcát mindennap látni, higgadt, bölcs beszédét hallgatni, oly életszükséggé vált, hogy nélküle a képző-intézetet már elképzelni sem tudtam.

De itt e helyen, a zsidó tanítóság lapjában nem csak *Mendl*-t, a tanárt, kell méltatnom, hanem egyesületünk tagját. A tanítóságból emelkedett ki és lett a tanítók tanítója, ki mindig a tanítókhoz szított. Egyesületünknek alapítása óta munkás tagja, sok éven alelnöke volt. Itt is kivette részét a munkából, mint ahogy szokása volt. Itt a tanítóegyesület körében fejtette ki kiváló munkásságát mint tankönyviró. Átdolgozta az egyesület olvasókönyveit német nyelvre, tanújelét adva nemcsak kiváló német tudásának, hanem nagy paedagógiai belátásának és nem túlzás, ha azt állítottam, hogy olvasókönyvei a legjobb e nemű olvasókönyvek közé tartoznak. Nehéz feladat elé állította őt az egyesület, midőn német nyelv- és gyakorlókönyv készítését bízta rá számon kellett tartani, hogy a német nyelv tudása a gyermekek körében folyton jobban és jobban csökken és e tényhez kellett alkalmazkodnia; e feladatot is fényesen oldotta meg és így jeles tankönyvekkel látta el a zsidó iskolát.

Említettem, hogy *Mendl* Lajos azon régi gárdához tartozott, mely a tanítóságból saját kiválósága és rátermettsége által kiválva, a tanítók tanítója lett. Éppen ez a fejlődése tette őt kiválóan alkalmassá tanítóképzőnek, mert teljesen otthon volt a népiskola körében, ismerte a tanítóságot, hús a husokból, vér a vérökből. Ez magyarázza a nagy ragaszkodást és tiszteletet, mellyel a tanítóságot személyéhez fűzte. Hisz az ő élete példa volt a fiatal tanítói nemzedék számára. Sajnos, mai időben mind ritkábbak az ilyen férfiak mint *Mendl* Lajos volt. De én remélem, hogy egy jobb kornak be kell következnie, midőn a tanítóság előtt meg lesz nyitva a továbbképzés utja, midőn feltárulnak az egyetem kapui és midőn a szorgalom, buzgóság előtt a tovább haladás utja nem lesz többé elzárva.

Mendl Lajos boldog ember volt. Mert boldog az az ember, akinek a sors megadta, hogy tehetsége, képessége teljes összhangzásban vannak vágyaival, céljaival. Ő az lett, ami lenni akart. Tanítani akart és tanítani tudott, élete minden pillanatában meg lehetett elégedve önmagával. Mily boldogtalan sok más ember, aki nagyot akar, nagy világboldogító reformokért rajong, de nincs ereje, hatalma hozzá és végre a maga tehetségében ketelkedve az önmeghasonlás martaléka lesz. Ily kételyek őt nem bántották, amire vállalkozott, azt véghez vitte és tudta, hogy ő azt tudja. Minden szerénysége mellett az adott az ő fellépésének nyugodt biztosságot, józan ember volt — zárt egyéniség.

Boldogságát még tetézte boldog családi élete. Egymásután látta felnőni fiait és lányait. Látta utóbbiakat mint családanyákat, unokákat ringatható karjai közt. Látta, hogy fiai becsületére válnak apjuknak, mind derék ember, aki a maga körében tiszteletet és elismerést vivott ki. Mit nyujhatott még neki az élet, aki a maga módja szerint az emberi boldogság ama legnagyobb fokát elérte, melyet ember elérhet. Befejezte életét, egy szép, egy nemes munkában töltött életet. Tanító volt testestül-lelkestül kora ifjúságától késő vénségéig, nem is akart más lenni, azért a zsidó tanítóság mindig kegyelettel fogja őrizni derék, jó tanítójának emlékét. *Málnai Mihály.*

KÖNYVISMERTETÉSEK.

Kötelességtan. Irta: *Singer S. Leó*, rimaszombati főrabbi. Ára vászonkötésben: 5 kor. díszesebb kiállításban 6 kor. *Singer S. Leó* rimaszombati kerületi főrabbi, ki jeles nép- és középiskolai zsidó hittani könyveivel már régóta ismert nevet szerzett magának zsidó tanügyi körökben, nemrég ünnepelt 25 éves főrabbi jubileuma emlékére az életbe lépő zsidó ifjúság számára „*Kötelességtan*“ (Chovasz halvovosz) címen ősi dicső vallásunk tiszteletére s a tiszta erkölcs fejlesztésére nagybecsű, 28 ívre terjedő, lexikon alakú diszművet adott ki.

A hírneves szerző s kiváló tanítóbarát ez igazán hézagpótló s vallásunk és népünk iránti ideális szeretettel írott könyvét azzal véljük legmegfelelőbbben ismertetni, hogy közreadjuk „Élőszavának vezérgondolatait: „Jelen könyv a gyakorlati zsidó vallásos életnek kötelességtana, útmutatója, tanácsadója akar lenni. Főcélja a zsidó vallás magasztos tanait és örök igazságait, a vallásos szokások és szertartások ethikai alapjával megismertetni . . .

Hogy erkölcsös és önértékes zsidók lehessünk, kötelességünk, hogy megismerkedjünk azokkal a magasztosan szép parancsolatokkal, amelyeket vallásunk előír. Ha ezeket az erkölcsi tételeket megszívleljük, nemcsak az isteni vallás hű követőinek, igazi zsidóknak, hanem tökéletes embereknek is vallhatjuk magunkat, akik az emberi erények legszebb virágaival vagyunk felékesítve . . .

Akár mint zsidóknak, akár mint embereknek nem lehet szebb, nemesebb és dicsőbb célja életünknek, minthogy minden cselekedetünknel a szentirási parancsolatokat híven és örömmel kövessük

Ősi vallásunknak vélek tehát nagy szolgálatot tenni, midőn a nagy gonddal és fáradsággal összegyűjtött életszabályokat az ifjúság és szülők használatára bocsájtom, hogy a családban és az iskolában a kellő vallás-erkölcsi alap megteremtessék és az ifjúságnak, mely a külhatások befogadására oly fogékony, a szükséges hittani ismeretek elsajátítása által a vallás iránti szent érzelme, szeretete és hű ragaszkodása biztosítva legyen. Hogy a megpróbáltatások és csábítások idején vallásuk ismerete által fölverte, azokon győzedelmeskedjenek . . .

Azt a kort kívánom vissza, melyben a szülői ház, a családi és társadalmi élet minden tekintetben megfelelően magasztos hivatásának . . . Könyvem szolgáljon útmutatásul arra nézve, hogy miként kell földi javunkat és örök üdvünket, lelkünk tisztaságát óvni, védni, gyámolítani és támogatni . . .

Kívánjuk, hogy a jeles mű minél nagyobb elterjedést nyerjen azokban a körökben, amelyeknek szánva van s minthogy méltó helyet foglalna el a zsidó ifjúsági könyvtárakban is, melegen ajánljuk a kartársak szives figyelmébe.

Rimaszombat.

Lakatos (Schlosz) Lajos.

Emlékönyv 50 éves néptanítói és hittanári működéséről. ספר זכרון לישראל. Ily címmel új könyv jelent meg *Singer* Izrael sátoraljaujhelyi tagtársunk tollából, melyet kartársaink figyelmébe ajánlunk. A könyv két részben és 26 fejezetben szerzőnek élettapasztalatait 50 éves érdemes munkásságának tanulságait adja elő; ezenkívül önéletrajzát és jubileumának részletes leírását is tartalmazza. A könyv özv. lovag *Wechselmann* Ignácné *Neuschloss* Zsófia úrhölgynek van ajánlva. Ára 3 korona, rabbiknak és tanítóknak 2 kor. 50 fillér, mely összeg 10%-át szerző jótékony célra fordítja. A könyv legalkalmasabban a szerzőnél megrendelhető.

Az érdekes könyvet minden dicséret helyett legjobban ajánlja a következő pársor, melyek *Léderer* Ábrahámnak a szerzőhöz intézett egy leveléből vannak idézve:

„Kegyed 50 éves jubileuma alkalmából írt nagyon tartalmas és igen tanulságos könyvét nagy szellemi élvezettel olvastam, valóban nincs elég szóm, efeletti érzelmeimet kifejezni. Bámulom terjedelmes olvasottságát, nemes gondolatai tisztaságát, emlékezőtehetsége hűségét, eszmetársításának élénkséget és nyelvezetének szépségét. Valóban ezen tartalmas mű által örök becsű ajándékot adott barátainak, tisztelőinek, melyért minden olvasó Önt áldani fogja.“

HIREK ISKOLÁINK ÉLETÉBŐL.

Felolvasás. A Magyar Gyermektanulmányi Társaságnak december hó 7-én tartott értekezletén *Dóri* Zsigmond polg. isk. tanár, választmányunk tevékeny tagja és lapunk

ismert munkatársa, felolvasást tartott e címmel: „*A gyermek erkölcsi élete*“. A tartalmas és a kérdést minden oldalról, az eddigi szakirodalom és tudományos vizsgálódások alapján megvilágító előadást lapunk mai számában a *Kisebb közlemények* c. rovatban bő kivonatban ismertetjük. Itt csak azt jegyezzük meg, hogy a becses előadás nagy hatást tett a jelenlévő szakközönségre. *Dőri Zsigmond*nak ez értekezése mintegy kiegészítése, részben folytatása annak a tanulmányának, melyet lapunkban az 1907. évfolyam febr.—juliusi számaiban „*A gyermeki erkölcs eredete*“ címmel közöltünk. *Dőri Zsigmond* e fontos kérdést minden részleteiben is kidolgozta és munkája könyv alakban e címmel: „*A gyermeki erkölcs eredete, fejlődése és nevelése*“ legközelebb már sajtó alá kerül.

Iskolai ünnepély. A pesti izr. hitk. elemi- és polgári fiúiskola dec. hó 25-én a zsidók egyenjogúsítása törvénybeiktatásának 40. évfordulója alkalmával igen sikerült iskolai ünnepélyt rendezett. A hitk. előjáróság képviselőjében jelen volt dr. *Grauer Vilmos* előjáró és dr. *Munkácsi Bernát* hitk. tanfelügyelő. Az ünnepélyt *Stern Ábrahám* igazgató lelkes szavakkal nyitotta meg, megmagyarázván a tanulóknak a nap jelentőségét és az ifjúságot hithűségre és törhetetlen hazafiságra buzdítván. Az ünnepi beszédet dr. *Braun Salamon* tanár tartotta, ki tartalmas szép beszédében az emancipációnak úgy a magyar zsidóságra, mint hazánkra fontos következményeit fejtegette. Vallásos és hazafias karénekek *Szegfi Alfréd* énektanár vezetése mellett és a tanulóknak br. *Eötvös József* emlékét dicsőítő szavaiatai egészítették ki és tették érdekessé és változatossá a sikerült ünnepélyt.

Ünnepelt iskolaszéki elnök. Szép ünnepe volt dec. hó 2-án, iskolánknak. Ekkor leplezte le ugyanis a tanítótestület a hitközségi előjáróság, az iskolaszék, az ünnepeltnek családja és nagyszámu közönség jelenlétében *Helischauer József* máv. nyug. főmérnök sikerült arcképét, amelyet halála és tisztelete jeléül iskolaszéki elnöksége huszadik évfordulója alkalmából megfestetett. Az ünnepélyt istentisztelet vezette be, amelynek befejeztével *Vértessí Adolf*, iskolánk igazgatója, szép beszédben méltatta az ünnepeltnek érdemeit, amelyeket úgy iskolánk fejlesztése valamint a tanítók erkölcsi és anyagi támogatása által szerzett.

Helischauer József könyekig meghatva köszönte meg a nem remélt és szerinte meg nem érdemelt óvációkat. Elhárította magától a dicséreteket, mert ő csupán végrehajló eszköze volt az iskolaszéknek. Az elismerés az iskolaszéket illeti, de legfőképpen a tanítótestületet, mert ez mindenkor teljes odaadással, páratlan lelkiismeretességgel töltötte be nagy és nemes hivatását. Hogy ő mindig igaz szeretettel karolta föl a tanítótestület ügyét, ebben némi önzés is rejtett, mert tanító volt az atyja és már fiatal éveiben maga előtt látta, hogy a tanító feladata mennyire nehéz és felelősségteljes és mily kevés elismerés kíséri az ő fáradhatatlan munkásságukat. Beszédét lelkes éljenzés kísérte.

Helischauer József atyja Bonyhádon és Kaposvárott tanításkodott és talmudtudós hírében állott. Az ünnepelt iskolasz. elnök testvérbátyja *Csajági Bélának*, a budapesti izr. árvaház igazgatójának és választmányunk tagjának.

Kaposvár.

Gömöri Armin.

Jubilleum. A fővárosi VII. ker. dob-utcai elemi és iparostanonciskolai tantestület dec. 8-án lélekemelő ünnepély keretében ülte meg *Révai Adolf* tagtársunknak jubileumát tanítói működésének 25 éves évfordulója alkalmával. Az ünnepélyt a VII. ker. 1. számú iskolaszék megbízásából dr. *Hesslein* alelnök az ünnepelt működését méltató szép beszéddel nyitotta meg. Utána *Székely János* igazgató elismerő szavakkal emlékezett meg *Révai Adolf* tanítói működéséről és a tantestület nevében üdvözölte őt. A tanfelügyelőséget *Korányi György* s. tanfelügyelő képviselte, aki átadta a jubiléumnak *Mosdóssy Imre* dr. királyi tanfelügyelő üdvözlő levelét. A Gyorsirástudományi Társaság, melynek szakiskoláját *Révai Adolf* vezeti, szintén részt vett az ünnepélyen és nevében dr. *Forrai Soma* elnök üdvözölte a jubiléumot. A tanítványok nevében elmondott beszédek után *Révai* meghatva köszönte meg az üdvözléseket. A szép ünnepélyt a tanulók éneke fejezte be.

Kiss József ünneplése. Az Orsz. Izr. Tanítóképző Intézet „*Kiss József*“ Önképzőköre dec. hó 22-én tartotta diszelnöke, *Kiss József* tiszteletére diszülést, melyen jelenvolt az ünnepelt költő is, kit óriási taps- és éljenvihar üdvözölt. *Szabolcs Árpád* nyitotta meg az ülést, szép és lendületes beszéddel, melyben a koszorus költőnek érdemeit méltatta. Nagy hatást ért el még: *Goldberger Farkas*, *Kiss József*:

Simon Juditjával, kit zongorán *Feuerlöcher* Gizella kísért művészi játékkal, valamint *Kemenes Mór Kiss József*: „Gedóvár asszonya“ elszavalásával. Az ünnepély tartalmasságát emelte *Blau József* felolvasása, melyben a költőnek 40 évi munkásságáról emlékezett meg. A zeneszámok sikere *Schönberger* Simon zenekari elnök ügyes vezetésének tudható be.

A Pozsonyi Izraelita Tanítóegyesület december 15-én tartotta tisztújító közgyűlését: elnök lett *Kohn Vilmos*, alelnök *Ehrenthal Mór*, pénztáros *Jellinek József*, jegyző és könyvtáros *Brackl Ignác* és ellenőr *Feuer Béla*.

Az egyesület Chanukah első napján szép ünnepséggel ülte meg két tagja *Ehrenthal Mór* és *Feuer Béla* 25 éves tanítóskodásnak jubileumát. Az ünnepi beszédet *Kohn Vilmos* egyesületi elnök tartotta.

„**A s. a. újhelyi izr. szegény gyermekeket felruházó egyesület**“ foly. hó 22 én tartotta évi közgyűlését kozmai *Kun Frigyes* elnöklete alatt. E jótékony egyesület ez évben felruházott 81 szegény tanulót 536 drb. 1500 kor. értékű ruhaneművel és 120 kor. értékű tankönyvvel. A közgyűlésen Dr. *Goldberger Izidor* egyesületi titkár felolvasta a közgyűlés jegyzőkönyvét, mely szerint az egyesület hálás kegyelettel emlékszik meg az egyesület javára tett alapítványokról, köszönetet mond a helybeli pénzügyintézeteknek évi járulékaiért, köszönetet szavaz azonkívül *Szabó Jakab* tanítónak az egyesület érdekében és a kiosztás körül kifejtett huzgó és lelkes működéséért. — *Szabó Jakab* a megajándékozott gyermekek nevében mondott hálás köszönetet a jótékonyág ily nagymérvű gyakorlásáért és Isten áldását kérte az egyesület hasznos működésére.

Izr. leányegyesület. Kassán december hó 18-án a zsidó tudomány és irodalom ismertetése által a vallásos és társas élet fejlesztésére izr. leányegyesület alakult. Az új egyesület, melynek már is 120 nem iskolaköteles zsidó leánytagja van, a hitközség védnöksége alatt áll; elnöke *Salomon Etel* tanítónő, titkára *Lipkovics Emil* kassai tagtársunk.

A kassai izr. anyahitközség képviselőtestülete dec. hó 29-én tartott közgyűlésén rendezte az iskolájánál működő tanítók illetményeit, az új törvény értelmében elhatározván, hogy a lakbért 420 koronára egészíti ki, a korpótlékokat július 1-től visszamenőleg folyósítja, a tanítói díjlevelekből pedig mindennemű külön kikötést törül. E határozat az érvényben levő külön hitközségi tanítói szabályzat előnyeit, valamint a drágasági pótlékokat nem érinti.

Fizetésrendezés. A szekszárdi izr. hitközség legutóbbi képviselőtestületi ülésén egyhangulag rendezte tanítóinak fizetését és lakbérilletményét az 1907. XXVII. t. értelmében. Az új törvény intézkedése szerint nőtlen tanítók lakbérét az iskolafenntartó másképp is rendezheti, de a hitközség nem él ezzel a jogával és a nőtlen tanító lakbérét is felemelte 200 k.-ról 360 k.-ra 1907. jul. 1-től visszamenőleg. Azonkívül a nős tanítók már évek óta 120 korona drágasági pótlékban részesülnek. Követendő példa gyanánt szolgálhatna e hitközség, mely az elmúlt évben mostoha anyagi viszonyok dacára nagy áldozatok árán a modern követelményeknek megfelelő új iskolát is épített.

VEGYESEK.

Figyelmeztetés! Egyesületünk tisztelt tagjait arra kérjük, hogy az esedékes tagsági díjakat e hó 20-áig annál biztosabban beküldeni sziveskedjenek, minthogy ellenkező esetben kénytelenek volnánk nevüket a január havában megállapítandó névsorból mellőzni.

Ismételten megjegyezzük, hogy mindazon esetben, midőn a befizetés cheque-lap által, de minden külön írásbeli megjegyzés nélkül történik, pénztárosunk a befizetett összeget tagdíjnak fogja elkönyvelni. Ha a befizetés azonban más célra vagy különböző címen történt, úgy kérjük, sziveskedjenek ezt a cheque-lapnak arra szánt helyére ráírni és ekkor egyúttal a cheque-lapra a postaszabályok értelmében egy 5 filléres bélyeget ragasztani.

Kohner Zsigmond.

Lapunk zárta után vesszük a gyászirt, hogy *Kohner Zsigmond* udv. tanácsos, a pesti izr. hitk. volt elnöke, egyesületünk tiszteletbeli és alapító tagja január hó 2 án Abbáziában hosszabb szenvedés után 67 éves korában meghalt. A megboldogult felekezeti életünknek egyik kimagasló vezéralakja volt, ki lelke nemességével, nagy műveltségével és erős kötelességérzettel érdemes és sikeres munkásságot fejtett ki mindazon tiszteletbeli vezető állásokban, melyekre őt a magyar zsidóság és különösen a fővárosi zsidóság bizalma állította. Mint a pesti izr. hitközségnek egy évtizednél hosszabb időn át elnöke áldásos működést fejtett ki, mely e nagy hitközség felvirágoztatásában, iskolaügyének fejlődésében és intézményeinek gyarapodásában nyilvánult. Elnökségének ideje alatt hitközségünk anyagi erőben gyarapodott, erkölcsi tekintélyben növekedett és sokféle nemes feladatának hatványozott mértékben felelt meg. A megboldogult áldásos tevékenységet fejtett ki hazánk gazdasági életében is, mint földbirtokos, mint az atyjától öröklött régi nagykereskedői cégnek feje, mint sok kereskedelmi, gyári és ipari vállalatnak vezetője vagy igazgatósági tagja. A megboldogultnak nemesen érző, zsidó szíve igaz emberszeretében és kifogyhatatlan jótékonyágában nyilvánult. Egyesületünknek mindenkor áldozatrakész támogatója volt, a zsidó tanítóság törekvéseinek pedig igaz meggyőződésből istápolója. Emléke legyen áldott, váljék áldássá!

Peres Sándor 1863—1907.

A pedagógiai világ imposans részvéte mellett kísérték örök nyugalomra december hó 9-én délután 2 $\frac{1}{2}$ órakor *Peres Sándor*, a budapesti VI. kerületi állami tanítónőképző-intézet igazgatójának hült tetemét. Elete derekán tört le és dőlt ki az élők sorából ez érdemes férfi, özvegyének, számtalan barátjának és tisztelőjének nagy fájdalmára, a vezetése alatt levő intézet veszteségére, a magyar pedagogia és szakirodalom nagy kárára. Őszinte, igaz barát és kartárs volt; mint igazgató jóságos szívű, atyja az intézetbe járó leányoknak minden rangs felekezeti külömbiség nélkül. Szeretetteljes szelidségével bámulatos fegyelmet és komoly lelkesedést tudott önteni növendékeibe. Legnagyobb érdeme, hogy az általa újjászervezett kisdedóvó-intézetet nehéz körülmények közt egy teljes, mintaszerű tanítónőképző-intézetté fejlesztette. És e nagy munka mellett, melyre másnak egy egész élet kell, fáradhatatlan volt az iskolán kívüli működésben is. Kiváló, gyakran vezető részt vett szakegyletek és bizottságok működésében. Kisdedóvó-ügyünk új, nemzeti irányba való átalakítása főképen az ő érdeme, valamint érdemesen gazdagította a kisdedóvói tanügy-irodalmat is. Utolsó nagy munkája egy nagyszabású neveléstan volt. Dolgozni, folyton dolgozni hazájának és embertársának javára, ez volt, úgy látszik, a megboldogultnak jelszava és ennek nagy buzgósággal és mély tudásával oly nagy mértékben meg is felelt, hogy határt nem ismerő, megemésztő munkássága őt élte delén fájdalmunkra kiragadta körünkől. De vigasztalódjunk azzal a tudattal, hogy elméleti és gyakorlati pedagógiai működésével mély és áldásos nyomokat hagyott a magyar pedagogia történetében. Igaz ember volt! Nyugodjék békében.

M. B.

Gábor (Weisz) Áron.

Szomorú kötelességet teljesített dec. hó 16-án a nagyszombati izr. népiskola tanítótestülete. Utolsó útjára kísérte *Gábor Áron* cifferi tanítót, akit betegen hoztak itt lakó özvegy édes anyjához, hol két heti haláltusa után meghalt. Ámbár nem tartozott egyesületünk tagjai közé, mégis kötelességünk ifjan elhunyt kartársunknak emléket állítani, mert benne nemeslelkű, törekvő és derék tagját veszítette a zsidó tanítóság. Bazinban született 1881-ben. Az elemi iskolát és a polg. iskola négy osztályát Nagyszombatban végezte. Innen elment Galgócra, ahol a polg. isk. V. osztályát végezte. Minden áron oly pályára akart lépni, hol zsidó maradhasson, tehát a tanítóit választotta. Az V. polg. osztály elvégzése után belépett a módosi m. kir. áll. tanítóképzőbe. Az ottani izr. hitk. annyira megszerette a vallásos és szerény ifjút, hogy mindjárt tanulmányai bevégezése után iskolájánál alkalmazta. Itt működött két évig. Azalatt bátyja, *Weisz Abruham*, jelenlegi paksi tanító, ugyanott végezte a képzőt. Mivel *Gábor Áron* elég erőt érezvén magában, hogy tanulmányait folytassa, bátyja érdekében lemondott állásáról és Budapestre ment, hol érettségire készülve, a fővárosnál nyert megbízatást. Látva, hogy itt egyhamar célhoz nem jut, vidékre ment nevelőnek. Céljához, az érettségi vizsgálatához mindjobban közeledett, de anyagilag sohasem tudott annyira erősödni, hogy nyugodtan tanul-

hasson. Ujra próbálkozott Budapesten, folyamodott az államhoz, de mindhiába, álláshoz nem juthatott, pedig jeles képesítése volt. A sok nélkülözés, vesződség végre megtörte és most már a nagyszombati főrabbi, *Stein* Miksa által felajánlott cifferi állást elfogadta, csakhogy véget vessen a folytonos kenyérharcnak. Mint a szomjazó vándor, ki lelkendezve siet a forráshoz, hol szomját csillapítsa s végre közelébe érkeve, bágyadtan összerogy: úgy járt *Gábor* kartársunk. Alig foglalta el állását, ágyba döntötte a tüdővész és rövid kétheti szenvedés után végzett is vele. Halálát megtört özvegy anyja, két hajadon testvére és két tanító bátyja gyászolja. A nagyszombati tanítók nevében *Reichenthal* Adolf tanító búcsuztatta.

Emlékét híven fogjuk őrizni!

Gerő Ignác.

Diszoklevelek átadása. December 8-án adta át elnökségünk egy küldöttsége hatvani *Hatvany Deutsch* Józsefnek a tiszteletbeli tagságról szóló díszoklevelet. A küldöttség szónoka, *Csukási* Fülöp alelnök meleg szavakkal üdvözölte új tiszteletbeli tagunkat, ki oly családnak tagja, mely évtizedek óta több ízben nagy áldozatkészséggel támogatta egyesületünk humanitarius tevékenységét. Rámutatott egyesületünk nemes működésére és céljaira, melyek e támogatást méltón megérdemlik. *Hatvanyi-Deutsch* József szívből megköszönte a kitüntetést és biztosította a megjelenteket, hogy egyesületünk és a zsidó tanítóság törekvéseit tőle telhetőleg ezentúl is támogatni fogja. — Egyesületünk elnöksége december hó 15-én adta át a tiszteletbeli tagságról szóló oklevelet *Kornfeld* Zsigmond főrendiházi tagnak, a pesti izr. hitk. alelnökének. A küldöttség vezetője, *Stern* Ábrahám elnök lendületes szavakkal emlékezett meg *Kornfeld* Zsigmondnak azon érdemeiről, melyeket országos érdekű munkássága közepette felekezeti ügyeink istápolása által szerzett és hogy munkássága mindenkor arról tett bizonyosságot, hogy a tanítóság törekvéseit méltányolja. Vázolta előtte egyesületünk működését, mely mindenkor egy úton haladt a hazai zsidóság kulturmunkásságával. *Kornfeld* Zsigmond hosszabb és eszmékben gazdag beszédben köszönte meg a kitüntetést, amelyet örömmel elfogad, mert az egyesület törekvéseit méltányolja és a zsidó tanítóságnak hazánkra és egész felekezetünkre kiható munkásságát igen magasan értékeli. Azért kéri a zsidó tanítóságot, hogy vezessék a rábizott ifjuságot az igaz szabadelvűség és a haladás útján. Plántáljanak lelkükbe igaz zsidó érzést, zsidó erkölcsöt és zsidó önértéket, mert ez a cél, nem pedig a külső forma túlbecsülése, mely e nagyfontosságú célt csak szolgálja. A meggyőződéssel elmondott beszéd nagy hatást tett a megjelentekre.

Propaganda. A lapunk decemberi számának vezércikkében ismertetett Felhívásokat és Gyűjtőleveket e napokban szétküldtük; még pedig rendes tagjainknak, minden iskolafentartó hitközség előljáróságának és a tekintélyesebb budapesti hitfeleinknek. S ezzel a tulajdonképeni propaganda-akciót megkezdettük. Most már tagtársaink buzgalmán és a jó ügy érdekében kifejtendő fáradozásán múlik, hogy ez akció milyen eredménnyel járjon. Ez ügyben vallott felfogásunkat már ismerik t. tagtársaink a jelzett vezércikkből, most itt csak arra kérjük valamennyit, hogy saját gyűjtőivükkel buzgolkodjanak hitközségük tehetősebb és áldozatkész tagjai körében, de kísérjék figyelemmel egyuttal, s ha módjukban van, járjanak közbe, hogy hitközségük előljárósága a neki küldött Felhívást egyik legközelebbi ülésében tárgyalja. Egyszersmind arra is kérjük tagtársainkat, hogy a hitközség területén működő izr. felekezeti egyesületek címeit, vagy oly tagok címeit, kik a propaganda ügyében buzgolkodni akarnak, velünk tudassák, hogy azoknak is Felhívást és Gyűjtőlevelet küldhessünk. A gyűjtőlevelek természetesen számozva és könyvelve vannak és kérjük azokat a gyűjtés lezárása után egyesületünk címére (VII. Wesselényi-utca 44), a gyűjtött pénzadományokat vagy pártoló- és alapító tagdíjakat pedig *Győri* Adolf pénztáros címére (VI. Eötvös-utca 6/b.) beküldeni.

Népiskolai ifjusági könyvtárak könyvjegyzéke. *Vándor* Soma tagtársunknak a múlt számban közölt felszólalására dr. *Zsengeri* Samu a pesti izr. orth. iskola igazgatója egy nyomtatványt küldött nekünk be, melynek címe a következő: A nagyméltóságú vallás- és közoktatásügyi miniszterium által szervezett és az *izraelita iskolák számára* dr. *Zsengeri* Samu székesfővárosi tanács által átdolgozott *népiskolai ifjusági könyvtárak könyvjegyzéke*. Budapest, az Atheneum nyomása. 1906. A könyvjegyzék alapos munka eredménye. Dr. *Zsengeri* Samu 15 neves zsidó tanítóval a NIKIB által előírt ifjusági könyveket gondosan átnézte azon szempontból, hogy ezek közül melyek nem valók zsidó iskolai ifjusági könyvtárba

és zsidó gyermek kezébe. A fenti könyvjegyzék ennek a rostálásnak eredménye. A jegyzék az Atheneum irodalmi r.t.-nál kapható.

Az Izr. Tanítóképző Volt Növendékeinek Internátus Egyesülete december 7-én választmányi ülést tartott. Az egyes tisztviselők jelentéseit olvasva, az egyesület igen örvendetes föllendüléséről számolhatunk be. Az egyesület tevékenysége több oldalra kiható. Főcélja: az Izr. Tanítóképző minden arra szoruló növendéke számára egy internátus megteremtése és annak fentartása. Míg ez elérhető lesz, addig szerény anyagi viszonyaihoz mérten az idén 15 növendéket lát el teljesen. Igazi, meleg otthont létesített nekik, hol a szellős, tágas szobákban gond nélkül készülhetnek elő hivatásukra. Hogy ez a kicsiny internátus is mennyire terheli az egyesület nagyon is gyenge anyagi erejét, azt a hivatalos jelentések legjobban mutatják. A most elfogadott költségvetés szerint az 1907/908. tanévben az internátus fentartása 4308 84 koronába kerül. (Egy növendék ellátása 287 koronába.) Ezen kívül a berendezés kiegészítésének költsége ez évben 287 koronát tett ki. Ezen két tételt egybevéve, láthatjuk, hogy ezen kicsiny internátus fentartása ez évben kerek 4600 koronába kerül. Már most tekintve az egyesület egész vagyonát, mely 11250 koronát tesz ki, az derül ki, hogy az internátus fentartására az egyesületnek nincs fedezete, ennek költségeit évről-évre gyűjtés és a tagdíjakból kell megszerezni. Ha ezt tekintetbe vesszük, akkor tudjuk csak teljes valójában értékelni azon emberbarátok nemes szolgálatát, kik akár közvetlenül, akár közvetve, taggyűjtés avagy szelvények árusításával járulnak hozzá e fedezet megteremtéséhez, vagy a kiadások csökkentéséhez. Így egyes kartársaink és barátaink buzgalma folytán értékes természetbeni adományokra tettünk szert. Bárha nemes példájukat számosan követnék.

Hálával emlékezhetünk meg e helyen is *dr. Mezey Ferencről*, az Izr. Iroda érdemes titkáráról, kinek közbenjárására az idén is kapott az egyesület a *Közalaptól 500 koronát*. Igaz szeretettel propagálja az egyesület törekvéseit illetékes körökben *dr. Bánóczy József* igazgató, kinek sikerült az idén is *hatvani Hatvany-Deutsch József* úr figyelmét az egyesületre irányítani, ki ismét *1000 koronát* juttatott az egyesület céljaira. Ugyancsak *dr. Bánóczy „Névtelenje“* az idén is küldött *500 korona* segélyt.

Legujabban alapítványt tettek *Adler Simon* igazgató és *Steiner Antal 100—100 koronával*. A *Könyves Kálmán-páholy* az idén is küldött *100 korona* segélyt. Még egy örvendetes tényt kell bejelentenünk. A hitközségi nagy templomokban és a fiárvaház templomaiban a Tóra előtti felajánlásoknál nemes emberbarátok az egyesületről is kezdenek már megemlékezni. Így ez évben e címen is összesen *200 korona* folyt be az egyesület pénztárába.

Végül még két mozzanatra kell tisztelt Kartársainknak figyelmét felhívunk. Ugyanis az egyesület taggyűjtés céljából nagyszabású mozgalmat indított; továbbá a szelvényekkel való gyűjtést ez idén a vidékre is kiterjesztette. Kérjük tisztelt Kartársainkat, hogy ezen két mozgalmat lelkesen támogassák, mert hisz az egyesület csak úgy lesz képes megvalósítani mindazon célokat, melyeket maga elé kitűzött.
Benedek Abrahám.

Hymen. *Hajnal Jenő* mérnök, titkárunknak *Hajnal Jakabnak* fia, dec. hó 22-én vezette oltárhoz *Pollák Hermann* bornagykereskedő Giza leányát Báltaszéken. — Néhai tagtársunknak, *Friedmann Adolf* volt ungvári tanítónak Szerén leányát dec. hó 17-én vette el *Iczkovits Bernát* Nagymihályról. — *Pollák Mór* tiszaroffi kartársunknak Erzsébet leányát eljegyezte *Kállai Géza* Budapestről.

Meghívó. A Magyar Gyermektanulmányi Társaság 1908. január hó 4-én, szombaton este 6 órakor a Váci-utcai „uj városháza“ közgyűlési termében nyilvános gyermektanulmányi értekezletet tart. Az értekezlet tárgya lesz: „A gyermekek emlékezete és számoló képessége. Jelentés a Kisérleti Osztály 1906. évi működéséről. Előadó: Dr. *Ranschburg Pál* ideggyógyorvos, a Kisérleti Osztály elnöke. Gróf *Teleki Sándor* elnök, *Nagy László* ügyvivő alelnök.

Az egységes német helyesírás: szabályok és szójegyzék. A legújabb hivatalos adatok alapján kidolgozta *Kemény Ferencz*. Negyedik kiadás. Ára 60 fillér. Ez az 54 lapra terjedő füzet nélkülözhetetlen segédeszköz mindazok részére, akik a német nyelvet tanulják és németül írnak, s egyaránt alkalmas az iskolai és magánhasználatra. A hazai viszonyokhoz alkalmazott terjedelmes *Szójegyzék* nem éri be azzal, hogy a szavaknak fő alakjait és változásait közli, hanem egyúttal megadja

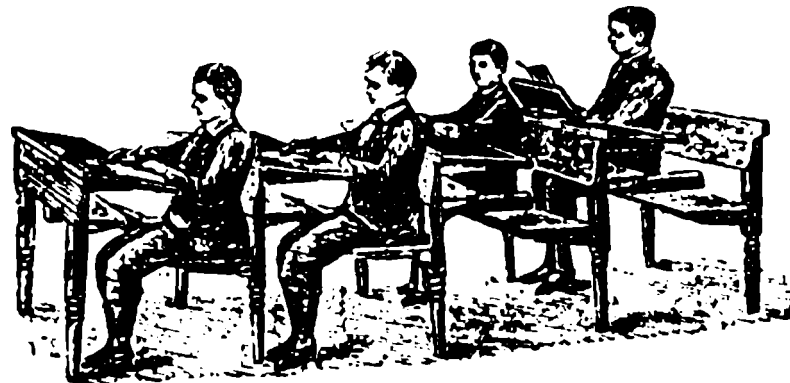
magyar jelentésüket is, s így valóságos kis német-magyar szótár. A füzet használhatóságát mi sem bizonyítja jobban, mint az a körülmény, hogy immár több mint 10,000 példányban forog közkézen.

Tanítók fizetéskiegészítése. A nem állami elemi isk. tanítók részére az 1907. XXVII. t. c. által biztosított fizetés és korpótlék kiegészítési államsegély engedélyezését célzó kérvényeknek helyes megszövegezése és a szükséges okmányokkal való felszerelése utmutatójául „Államsegély Kérvény és Mellékletei“ címmel *Gyermek Mihály* székelyudvarhelyi igazgató-tanító egy igen előnyösen használható tájékoztató füzetet szerkesztett és adott ki. Ismerteti ebben az államsegély kérvény alaki kellekeit, a kérvényezés eseteit, a csatolandó okmányok kiállítási és melléklési módozatait, ad kérvény mintákat, közli a beszerzendő tanszerek és butorok hivatalos jegyzékét, a lakbérosztályba sorozott helységek névsorát s csatolja egyúttal e füzethez a helyi adatokkal kitöltendő kérvény melléklési nyomtatvány-ürlapokat is. Ára 2 korona.

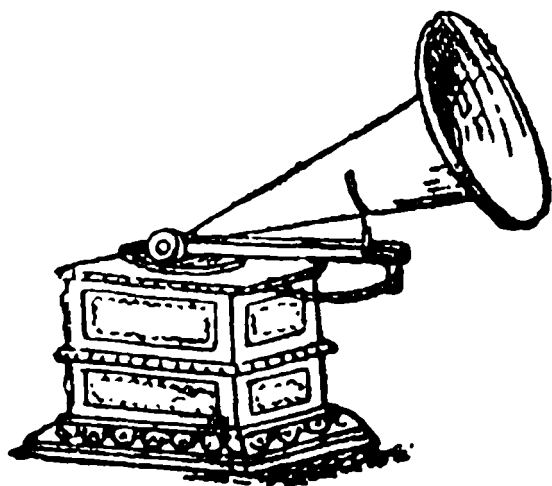
MÜLLER TESTVÉREK, BUDAPEST. = Vegyészeti gyár. Tinta, tus, aquarell és olajfesték gyártmányaik a legjobbak.

Első Leánykiházasító Egylet mint szövetkezet, **Gyermek- és Életbiztosító-Intézet** (Budapest, VI., Teréz-körút 10-42. Alapított 1863 ban.) F. é. nov. havában 1,709.200 K értékű új biztosítási ajánlat nyújtott be és 1,489.900 K értékű új biztosítási kötvény állított ki Biztosított összegek fejében 112.142 K 78 f. fizettette ki. 1907. január 1-től nov. 30-ig bezárólag 20,936.330 K értékű új biztosítási ajánlat nyújtott be és 17,922.530 K értékű új biztosítási kötvény állított ki. Biztosított összegek fejében a folyó évben 1.114,219 K 61 f. és az intézet fennállása óta 12,317.465 K 52 f. fizettette ki. Ezen intézet a gyermek és életbiztosítás minden nemével foglalkozik a legolcsóbb díjtételek és legelőnyösebb feltételek mellett

Feiwel Lipót utódai
BUDAPEST,
IX., Ipar-utca 5. szám

Új árjegyzéket 1908. évre
ingyen és bérmentve küldünk.

A világhírű eredeti angol **Helical Premier** és **The Champion** kerékpárokat. mélyen leszállítva, szigoruan az eredeti gyári áron 12 és 16 koronás részletekre adjuk és mindenemű

kerékpár-alkatrészeket

az egész világon létező összes kerékpárokhoz (külső és belső gummik, nyergek, csengők, pedálok, kormányok, lámpák) Ausztria-Magyarországban elért legnagyobb forgalmunk és így óriási vételeink folytán a gyáraknál rendkívül lenyomott igen olcsó áraink következtében. **30% árleszállítással** szállítunk vidékre és bárhová

Elsőrendű **Grammofonokat** havi 8-10 koronás részletfizetésre szállítunk.

Láng Jakab és Fia

varrógép-, Grammofon- és kerékpár-nagykereskedők

Ausztria-Magyarország legnagyobb, legrégibb és legmegbízhatóbb kerékpár-raktára.

BUDAPEST, József-körút 41.
Fiókküzetek Baross-tér 4. és Zsigmond-u. 9.

Nagy árjegyzék 90 0 képpel
ingyen és bérmentve. ::

A nem állami népiskolák kötelező tanszerbeli **felszerelésének**

hivatalosan kiadott

jegyzéke.

Kapható:

LAMPÉL R. könyvkereskedése

(Wodianer F. és Fiai) részvénytársaság

tanszerraktárában

BUDAPEST,
VI., Andrásy-út 21. sz.

Ahol a tanszerek is megrendelhetők.